Riksdagens protokoll
1991/92:55

Onsdagen den 22 januari

Kl. 9.00–12.36

Svar på interpellationer

1 § Ledighet

Tredje vice talmannen meddelade att *Margareta Israelsson* (s) ansökt om föräldraledighet under tiden den 3 februari – den 22 maj.

Kammaren biföll denna ansökan.

Tredje vice talmannen anmälde att *Yngve Wernersson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Margareta Israelsson.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 16 januari.

3 § Svar på interpellation 1991/92:76 om taxinäringen

Anf. 1 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd att vidta i syfte att underlätta seriös verksamhet inom taxinäringen.

Ämnesområdet har ingående behandlats i samband med årets budgetproposition (bil. 7 i avsnittet Särskilda frågor), där jag vid min anmälan redogör för effekterna av avregleringen av taxitrafiken. Jag konstaterar där att tillgången på taxi har ökat kraftigt efter reformen. Störst har ökningen av antalet taxifordon varit i Stockholms län och i Malmöhus län. En ökning av utbudet av taxitjänster är allmänt sett fördelaktig ur konsumentsynpunkt.

Beträffande de problem som Sten Andersson tar upp vill jag erinra om att det i samband med riksdagens beslut år 1988 om avregleringen av taxitrafiken uttalades mycket bestämt att en förutsättning för ett slopande av behovsprövningen av nya taxitillstånd var en skärpt lämplighetsprövning av den som ansöker om tillstånd. Vidare uttalades att en skärpt uppföljning av den personliga och ekonomiska lämpligheten skulle ske. Lagstiftningen ändrades i denna riktning.

Vid min anmälan till budgetpropositionen framhåller jag – i samråd med

chefen för civildepartementet – att det är i hög grad angeläget att länsstyrelserna prioriterar sina resurser så att uppföljningen av lämpligheten inom den yrkesmässiga trafiken skärps. Den som inte längre uppfyller tillträdeskraven till branschen skall få tillståndet återkallat. Den slopade behovsprövningen måste i än större utsträckning än vad som förutsattes i 1988 års riksdagsbeslut, kombineras med skärpta regler för prövning av tillståndshavarens lämplighet.

Bland annat är det viktigt att följa upp effekterna av det stora antal konkurser som förekommer inom branschen. Självfallet skall den trafikutövare som försatts i konkurs få sitt trafiktillstånd återkallat. Jag vill här påminna om att insolvensutredningen, som tillsattes av justitiedepartementet år 1988 för att överväga frågor om rekonstruktion av företag i kris, i november förra året fick tilläggsdirektiv. Enligt dessa skall utredningen särskilt uppmärksamma vilka följder det får för konkurrensen mellan olika företag i en viss bransch att företag kan drivas vidare med lönegarantimedel under en viss tid. Finner utredningen att användningen av lönegarantimedel medför problem i konkurrenshänseende, bör utredningen föreslå de ändringar som kan behövas för att motverka eller komma till rätta med problemen. Utredningens arbete bör vara slutfört under hösten 1992.

Jag vill också erinra om att den slopade behovsprövningen har minskat arbetsbelastningen hos länsstyrelserna. Vidare slipper de alla besvärsärenden rörande anslutning till beställningscentraler. Länsstyrelserna har även fått minskade arbetsuppgifter i samband med statsbidragsgivningen till kollektivtrafiken. Det kan också nämnas att länsstyrelserna tillförts ökade resurser i form av en kommunikationsexpert.

Allmänt gäller att regeringen lägger stor vikt vid näringsfrihet och regelförenkling. Avregleringen av taxi ligger därför i linje med dessa strävanden.

Anf. 2 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Det är positivt att han är medveten om de problem som tyvärr i alltför stor omfattning har uppstått inom taxinäringen. Det var bra att man avreglerade taxinäringen 1988. Alla ville göra så, även taxiorganisationerna. Må vara att man var litet oense om hur fort det här skulle gå, men i slutändan ville man ha en avreglering. Det skulle bli en fri konkurrens, och man skulle slopa det mycket krångliga regelverk som tidigare var knutet till taxinäringen.

Lagstiftaren framhöll att det skulle bli en skärpning av lämplighetsprövningen. Det skulle ställas krav på taxameter för att avregleringen skulle få en så positiv effekt som möjligt. Vi kan i dag, herr talman, se att det i dag mer eller mindre råder kaos, eller öppet krig, inom taxinäringen, åtminstone i en del av våra storstäder. Det har sagts att man kanske skall ha litet is i magen, att man skall vänta och se vilka effekter som avregleringen får. Men – som det brukar sägas medan gräset gror, dör kon.

Om man inte gör någonting i dag, drabbas de seriösa taxiägarna. Det är de som inte klarar den ojusta konkurrens som i dag finns. Jag skulle här kunna lämna exempel på sådant som har förekommit runt om i landet i samband med avregleringen. Anställda vid olika taxiföretag pratar inte med var-

andra. Det har t.o.m. i tidningarna stått att läsa om att det har varit slagsmål mellan taxichaufförer i en desperat jakt efter kunder.

Vi har också sett hur man missbrukar konkursinstrumentet. Man kan använda lönegarantin som ett konkurrensmedel. Det finns vidare exempel på att den som gått i konkurs snabbt kunnat ombilda företaget med en bulvan som ägare. Den gamle ägaren finns då alltså kvar bakom kulisserna.

Det här är ytterst beklagligt. Jag delar helt statsrådets uppfattning att det är av vikt för alla, för företagare och för konsumenter, att vi har en fri konkurrens och att vi har så litet regler som möjligt. Men jag vill betona att detta inte får ha den effekten att de företagare som försöker sköta sig drabbas. Tyvärr har det skett i alltför stor omfattning.

Statsrådet säger också att avregleringen innebar att länsstyrelsen fick större resurser för kontroll av hur taxinäringen sköts. Bland annat har resurser frigjorts på grund av att man slopat den s.k. behovsprövningen. Efter att ha läst det som står i tidningarna och efter att ha pratat med taxifolk runt om i landet vill jag dock påstå att man vid en del länsstyrelser inte har omfördelat sina resurser i den riktning som statsrådet här talar om. Jag har läst att man säger sig inte ha tid att göra det och att man därför mer eller mindre struntar i det. Detta är skadligt för dem som försöker bedriva en seriös taxiverksamhet. Man gör inte den momskontroll som man borde kunna göra, och det har resulterat i att vi har fått den kaotiska taxisituation som vi tyvärr har i dag.

Herr talman! Jag skulle vilja sluta mitt inlägg med att ställa en fråga till statsrådet som jag har fått från en del taxiägare och från några taxiorganisationer: Kommer regeringen att föreslå att lämplighetsprövningen slopas? Jag hoppas att statsrådet svarar nej på den frågan, för i annat fall ramlar hela taxinäringen i Sverige ihop som ett korthus.

Anf. 3 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag konstaterar att Sten Andersson i Malmö började sitt inlägg med att tycka att det är bra att det har genomförts en avreglering av taxibranschen. Men jag kan inte frigöra mig helt från känslan av att Sten Anderssons inlägg ändå mynnar ut i en sammanfattande tanke att seriös taxiverksamhet egentligen bara kan bedrivas i monopolets hägn.

Om det inte är så, är Sten Andersson och jag överens om att en avreglering har en övergångstid som i det här fallet är extra smärtsam. Det kommer att ske olika förändringar inom branschen, vilken bransch man än avreglerar. Det sker en omstrukturering av marknader, det prövas olika grepp som faller mer eller mindre väl ut, och så småningom stabiliseras marknaden. Det är den grundtanke som ligger bakom avregleringen inte bara av taximarknaden, utan vi är ju på gång att avreglera en mängd andra verksamheter som tidigare har bedrivts i form av monopol.

Nu frågar Sten Andersson vad vi tänker göra. Är det inte så att de gamla ägarna ändå kan fortsätta i ny skepnad efter en konkurs? Min uppfattning är att det är oerhört viktigt att tillståndsmyndigheterna, i första hand länsstyrelsen, följer upp effekterna av det stora antal konkurser som förekommer inom den här branschen. Detta är kärnproblemet som Sten Andersson tar upp.

Självfallet kan en trafikutövare som försatts i konkurs få sitt trafiktillstånd

återkallat. Jag menar att dessutom bör länsstyrelsen allvarligt överväga att avslå ansökan om trafiktillstånd från den som har varit trafikansvarig i ett konkursdrabbat trafikföretag eller haft en ledande ställning i ett sådant företag. Det kan alltså inte vara möjligt för sådana personer att efter konkursen bedriva en likadan verksamhet i ett annat bolagsnamn.

Vidare är det väl alldeles uppenbart att länsstyrelsen vid en ny tillståndsprövning kan beakta missförhållanden, bl.a. av det här slaget, som ligger bakåt i tiden. Jag tror att vi kan räkna med att uppåt fem år bakåt i tiden bör man kunna beakta sådana missförhållanden när man gör en tillståndsprövning.

Sedan, herr talman, tar Sten Andersson upp frågan om resurserna hos tillsynsmyndigheten. Jag kan bara konstatera att det har frigjorts resurser, och det tillkommer en ny befattningshavare som bl.a. skall titta på det här. Jag kan säga till Sten Andersson att jag i samråd med chefen för civildepartementet kommer att be att få framhålla vid ett landshövdingemöte att jag bedömer att tillsynen av lämpligheten inom den yrkesmässiga trafiken är en mycket viktig fråga för länsstyrelserna och att landshövdingarna bör ta ett ökat ansvar för att den frågan får tillräckligt med tid och resurser.

Slutligen frågar Sten Andersson om regeringen har för avsikt att slopa lämplighetsprövningen. På den frågan är jag beredd att svara ett kategoriskt nej.

Anf. 4 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar speciellt för den sista meningen i statsrådets nu lämnade svar.

Sedan vill jag betona att det kanske råder litet missuppfattning mellan statsrådet och mig. Jag är helt klar över fördelarna med en avreglering och att det är någonting som vi måste ha. Jag är också klar över att marknaden stabiliseras efter hand. Frågan är bara hur lång tid det kommer att ta, till vilket pris det sker och vem som skall betala priset.

Vi kommer säkert i Sverige framöver att få ett antal nya seriösa taxiägare som sköter sig och som efterlever de krav man har rätt att ställa på företagare. Men frågan är om det kommer att ske på bekostnad av dem som har bedrivit taxirörelse i Sverige under många många år men som nu ser att de inte har möjligheter att överleva i en bransch där, framför allt i storstäderna, djungelns lag råder.

Vad sedan gäller länsstyrelserna är det positivt att statsrådet tydligen kommer att ta kontakt och se till att de uppfyller de krav som ställdes från lagstiftarens sida när beslutet fattades om avregleringen. Det är min bestämda uppfattning och många taxiägares uppfattning att länsstyrelserna på vissa håll i Sverige inte har använt sina resurser på det sätt som lagstiftaren avsåg, nämligen för att se till att taxinäringen efter avregleringen fungerar på ett sätt som är gynnsamt för taxiföretagen men framför allt för konsumenterna.

Det stora antalet s.k. trottoarstrykare bedriver ett arbete som får som resultat att förtroendet för taxi minskar och även att viljan att seriöst driva taxiföretag minimeras. Jag hoppas, herr talman, att vi om några år kommer att ha en taxiverksamhet i Sverige som är till gagn och till nytta för alla. Men intill dess borde vi kanske ändå sätta in litet större resurser för att sortera

bort de företag eller företagare som inte avser att driva taxiverksamheten seriöst.

Anf. 5 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö frågar: Hur lång tid tar det innan marknaden har stabiliserat sig? Detta är en akademisk fråga för oss i den här kammaren. Den är mycket mer realistisk för dem som arbetar inom näringen.

Det här är ett problem som är alldeles uppenbart i andra länder. Jag var i går i Vilnius i Litauen, där man håller på att försöka introducera en marknadsekonomi efter att ha haft ett annat system – jag vill inte göra några jämförelser i övrigt. Där är frågan oerhört konkret för människorna.

Övergång till marknadsekonomi har sina födslovåndor. Jag menar ändå att i det här fallet har statsmakterna, inte minst via länsstyrelserna, mycket goda möjligheter att se till att övergången sker på ett rimligt sätt. Nu menar Sten Andersson att den sker på bekostnad av dem som har bedrivit verksamheten i många år, särskilt i storstäderna. Ja, det är rätt!

Sten Andersson talar t.o.m. om att det är något av djungelns lag som gäller. Trots allt har det lett till ett priskrig som har tagit sig olika uttryck i olika städer. Det är ingen enhetlighet mellan Stockholm, Göteborg och Malmö.

När jag åker taxi brukar jag fråga chaufförerna hur det här priskriget fungerar. I fredags var jag i Göteborg. Jag erfor att där finns inget priskrig. Det finns det däremot i Stockholm och Malmö. Det finns alltså ingen enhetlighet, och statsmakten har ingen möjlighet att gå in och reglera just den typen av konsekvenser av avregleringen.

Herr talman! Slutligen vill jag konstatera att det vi skriver om taxinäringen i kommunikationsdepartementets budgetbilaga har vunnit starkt förtroende och anklang, inte minst från Svenska Taxiförbundet. Där har man offentligt bejakat den hållning som regeringen intar.

Anf. 6 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag skall inte jämföra Sverige med Litauen. Det är litet onödigt, eftersom där råder helt skilda förutsättningar.

Jag tycker att det är positivt att det på vissa orter bedrivs ett priskrig inom taxinäringen. Det är bra för konsumenten, och det är även bra för taxinäringen att få finna sig i en konkurrens om kunderna.

Statsrådet refererar till Svenska Taxiförbundet, som offentligt har sagt att man är positiv till det mesta som har skett i samband med avregleringen. Det kan jag också skriva under på. Samtidigt har olika taxiorganisationer riktat mycket skarp kritik mot vissa länsstyrelsers slappa sätt att sköta den verksamhet de har blivit ålagda att sköta.

Kan dagens debatt få den effekten att vissa länsstyrelser skärper sig, tror jag att vi har nått ett bra steg på vägen mot det mål som vi alla vill nå.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1991/92:77 om postens taxesystem för föreningslivet

Anf. 7 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig vilka mål postverket fått för att förverkliga regeringens intentioner vad avser stöd för svenskt organisationsliv. Vidare har hon frågat mig om jag anser att den nya administrativa process som postverket infört för föreningsbrev vittnar om administrativ effektivitet.

Postverket är ett affärsverk. Riksdagen har beslutat att postverket endast skall målstyras. Med detta menas att riksdag och regering sätter upp mål för servicenivå, kvalitet och lönsamhet. Verket i sin tur svarar självt för hur dessa mål skall uppfyllas. Villkor och avgifter för föreningsbrev beslutas således av postverket.

Postverket har ett stort antal anställda, ca 70 000, vilket innebär att verket måste ha regler och rutiner som är så enkla som möjligt för att uppnå hög kvalitet och ha en effektiv kontroll. Syftet med de förändringar av villkor för föreningsbrev som postverket genomfört fr.o.m. den 1 januari 1992 är just detta.

Hittills har föreningar haft rätt att frankera 100-gramsbrev med 20-gramsporto. Detta har försvårat kontroll av att försändelserna är rätt frankerade, eftersom alla andra brev i samma viktklass varit frankerade med normalt porto.

Föreningar kan emellertid även fortsättningsvis skicka brev upp till 100 gram för 20-gramsporto, men med något förändrade rutiner. Samtidigt försvinner föreningarnas abonnemangsavgift, och portot för 20-grams ekonomibrev har sänkts. För föreningar innebär förändringarna vidare vissa förenklingar genom att abonnemangskort inte längre behöver visas på postkontoret vid inlämning. Breven kan förses med "B" liksom andra ekonomibrev.

Enligt vad jag erfarit har postverket för avsikt att återbetala överskjutande porto oftare i de fall en förening får ekonomiska svårigheter med kvartalsvis återbetalning. Detta kan t.ex. komma att gälla föreningar med stor andel portokostnader i förhållande till övriga kostnader. Vidare kommer föreningar med mycket post att erbjudas det s.k. portobetaltsystemet, vilket möjliggör betalning av det lägre priset direkt. Betalning sker då i efterskott mot faktura utan negativa likviditetseffekter för föreningen.

Föreningarna kompenseras för postverkets räntevinster på de innestående medlen med ett lägre porto och slopad abonnemangsavgift.

Anf. 8 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Odell för svaret på min interpellation.

När det gäller den första frågan i min interpellation om stöd till svenskt förenings- och organisationsliv, har frågan fått ökad aktualitet genom kommunikationsministerns sätt att formulera sig i budgetpropositionen. Där anser statsrådet att fokrörelsernas verksamhet i första hand skall bygga på medlemmarnas frivilliga engagemang och bidrag.

Av propositionen framgår att folkrörelserna är viktiga. Men det bör inte

utgå ett direkt statsbidrag till verksamheten eftersom risken då är stor att folkrörelserna kan ses som en myndighet och inte känner sig tillräckligt fria i förhållande till staten.

Det här har oroat föreningsrörelsen ganska starkt. Jag hoppas att den här skrivningen var ett olycksfall i arbetet och inte är relevant för statsrådets syn på andra folkrörelser. Avsnittet gäller NTF:s verksamhet.

Så åter till frågesvaret. Jag har naturligtvis full förståelse för att postverket är ett affärsverk. Att verket, enligt svaret, främst är till för sina anställda har jag ibland anat. Jag kan också förstå att de regler och rutiner som anförs i svaret är till för de ca 70 000 anställda. Men det vore väl inte för mycket begärt att även kundernas behov av enkla rutiner kunde tillgodoses.

Kan ni föreställa er de köer som detta kommer att innebära? Tänk er alla de organisationer som ibland skickar flera hundra brev flera gånger i veckan. Först skall dessa brev lämnas in, och då måste man stå i kö. Det är minsann inte bara systembolaget som har köer. Det drabbar även posten ganska ofta. När alla kuvert har markerats och frankerats skall en blankett skrivas ut. Därefter skall man gå hem och vänta ett kvartal på återbäringen av portot. Ibland kan det bli något fel i rutinerna och pengarna låter vänta på sig eller fel belopp erhålls. Ny kö, och nya blanketter.

Jag vet att posten kan ändra sig och bli kundorienterad. Tidigare när jag lämnade in masskorsband hemmavid fick jag efter 14 dagar en räkning från Eskilstuna. Mitt lilla glesbygdspostkontor hade inte fått förtroendet att skriva ut denna räkning. För min förening innebar det en extra kostnad eftersom det tillkom en expeditionsavgift. Tack vare en kontakt med den dåvarande kommunikationsministern har det här skett en ändring. Fram till årsskiftet har jag kunnat lämna in och betala mina försändelser direkt på postkontoret. Postkontoret har också kunnat tillgodoräkna sig de breven. Tidigare var det Lycksele som noterade den brevskörden.

De nya rutinerna måste innebära en onödig byråkrati som säkert kostar mer än vad det innebär att ett enstaka brev förmedlas utan att ett korrekt porto har betalats. I andra organisationer är det ofta en regel att man i längden sparar både personal och resurser genom att undvika alltför invecklade rutiner.

Jag får väl hälsa med tillfredsställelse att posten har för avsikt att återbetala överskjutande porto oftare än varje kvartal. Det är dyrt för föreningarna att ligga ute med så stora summor som det kan röra sig om. Enklast vore det att klara av allt detta med ett besök vid postdisken. Inga ränteförluster för föreningarna, och inga blanketter som skall segla runt Sverige för att klara av att skicka ett utbetalningskort inom kortare eller längre tid.

Jag kan försäkra statsrådet att frivilliginsatserna inom dessa organisationer är stora. Men det finns gränser för vad dessa ofta hårt pressade organisationer orkar med av ytterligare pålagor.

Enligt information från posten den 10 december skall följande regler gälla. Breven skall märkas med avsändare och ett "B". Det kan man klara av. Breven skall frankeras med ekonomibrevsporto à 4:60. Breven skall räknas, och antalet skall fyllas i på en följesedel. Breven och följesedeln skall lämnas in i kassan på postkontoret tillsammans med abonnemangskortet.

Följesedlarna skall skickas till posten varje kvartal, så kommer pengarna tillbaka med posten.

Det verkar som om posten delvis har gått ifrån det som sades i december. Det är bra om så är fallet. Man slipper detta med abonnemangskort.

Jag förstår att statsrådet inte kan göra något åt detta byråkratiska system. Min förhoppning är att postverket snart nog inser att detta var ett olyckligt beslut och ändrar det. De ändrade viktklasserna innebär också att allt fler organisationer kommer att se sig om efter andra sätt att distribuera sina brev. Kanske en ökad konkurrens även på detta område kan gagna kundens behov.

Jag hoppas att kommunikationsministern har förståelse för den oro som de nya reglerna har skapat i föreningslivet och att han liksom jag kommer att följa utvecklingen med stort intresse.

Anf. 9 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Först vill jag ta tillfället i akt och följa upp det som Karin Israelsson började med, nämligen en olycklig formulering i kommunikationsdepartementets budgetbilaga där man kan få intrycket att vi på departementet betraktar folkrörelser över huvud taget som myndigheter om de tar emot statsbidrag. Så är det naturligtvis inte alls. Jag skall i annat sammanhang återkomma med ett förtydligande av den språkliga utformningen av detta, som har blivit olycklig. Det vi menar är att NTF har blivit mer och mer av en myndighet. NTF kommer nu, inom parentes sagt, att bli en del av den informationsverksamhet som vägverket kommer att ha när verket blir ansvarigt för säkerheten på sina egna vägar.

Fru talman! När det gäller frågan om postverkets taxesystem för föreningslivet tror jag, precis som Karin Israelsson, att den långsiktiga lösningen på dessa problem är en avreglering och en ökad konkurrens också inom denna sektor. Det är det som är riktmärket för regeringens politik på detta område. Det framgår också av budgetpropositionen.

Postverket gör inte någon rationaliseringsvinst på de nya rutinerna för föreningsbrev. Vinsten uppkommer i och med att man får ett mer enhetligt system med enkla och tydliga regler och förbättrade kontrollmöjligheter. Karin Israelsson och jag kan naturligtvis diskutera vilket som är bäst. Det ena alternativet är att föreningarna håller reda på hur många brev de lämnar in. Rent allmänt tror jag att det är förståndigt att föreningar har kontroll på det. Det andra alternativet är att postverket skall hålla reda på vad som finns i breven. Jag tror att Karin Israelsson och jag är överens om att det är en olämplig metod. Det var nämligen konsekvensen av det gamla systemet. Vad vet man på postverket om vad dessa 100 gram innehåller, om det verkligen är föreningspost? I och med det nya redovisningssystemet blir man av med tveksamheterna.

I rapporten om postens konkurrensförutsättningar fastställdes att postverkets förlust på föreningsbrev uppgår till 4 milj.kr. Den nya rutin som införs möjliggör en mer noggrann beräkning av detta stöd till svenskt organisationsliv, som det faktiskt är.

Karin Israelsson frågar om man inte skulle kunna betala ut pengarna kontant i kassan vid inlämnandet. Det är alltså inte möjligt med postens nuva-

rande kassasystem. För att samla in en riktig statistik och fastställa kostnaden för föreningsbrev måste postverkets redovisningssystem i denna nya rutin införas.

Slutligen vill jag säga till Karin Israelsson att detta system innebär en besparing för föreningarna. Låt oss konstatera det. Antag att en förening skickar 1 000 brev i kvartalet. Då blir nettovinsten för föreningen högre efter denna förändring. Noga räknat handlar det, enligt detta räkneexempel, om 224 kr. per år. Det är ett marginellt belopp, men det ger trots allt stöd för tanken att detta är ett ökat stöd från postverkets sida, utöver de 4 milj.kr. som hittills har satsats genom förluster på verksamheten.

Anf. 10 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag får tacka Mats Odell för det förtydligande han gav när det gäller denna olyckliga skrivning i departementets budgetförslag. Vi har försökt försvara skrivningen med just det som statsrådet säger. Det är bra att det finns i riksdagens protokoll, så att vi kan hänvisa till att det i detta fall gällde NTF. Det kändes svårt att i organisations- och föreningsliv säga: Min regering har skrivit på detta sätt. NTF har blivit en typ av myndighet. Jag kan förstå att man anser det och att man nu överför arbetsuppgifter.

När det gäller postverkets taxesystem är det bra om vi är överens om att det kan komma mer konkurrens i framtiden. Det kan behövas. Fortfarande kvarstår emellertid att det i första hand är myndigheten som har drivit fram omorganisationen, utan tanke på att kunden ställs inför en ökad byråkrati och ökade bekymmer. Det är möjligt att man kan få förståelse för att även kundens rutiner skall ha en betydelse när postverket lägger om sina rutiner.

Det är en rationalisering från postverkets sida, som vi ser det, även om man på postverket inte anser det. Jag var inte medveten om att förlusterna kunde beräknas till 4 milj.kr. på de brev som tidigare har gått som föreningsbrev. Det är möjligt. Jag får lita på de siffrorna.

Jag hoppas att postens nuvarande kassasystem kan förändras så att man kommer ifrån en del av de orimligheter som finns i detta system. Man måste kunna göra upp direkt, när man lämnar in sina brev, och slippa den onödiga omgången med blanketter och att pengarna skall skickas. Den leder till att fel kan uppstå, och det blir ytterligare bekymmer för organisationerna, som är så beroende av detta. Jag tror att många små organisationer med få utskick kommer att tycka att detta är så omständligt att de över huvud taget inte kommer att utnyttja denna möjlighet. De har inte personal, och har inte några rimliga möjligheter att stå på posten i köer för att få ut dessa få kronor. Hanteringen av en låg ersättning måste vara betydligt dyrare än att ersättningen betalas ut direkt.

Anf. 11 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Anledningen till att jag går in i denna debatt är att jag, efter att ha lyssnat på den, tycker att kommunikationsministern är alldeles för vänlig i sitt svar och i sitt försvar för postverket. Jag säger detta som ledamot av postverkets styrelse. Jag har vid det senaste styrelsesammanträdet tagit upp just detta problem. Till nästa styrelsemöte är utlovat en mera fyllig redovisning från postens ledning. Jag upplevde det som att vissa personer i pos-

tens ledning också kände sig besvärade av detta och att de kanske inte var riktigt informerade om hur detta fungerade.

Den som har skrivit interpellationssvaret kan aldrig ha varit föreningsfunktionär i en liten idrottsförening och sett hur man sköter olika aktiviteter med utskick och allt vad det innebär. För de stora föreningarna kommer detta säkerligen att fungera alldeles utmärkt. Men för de mindre, som utgör flertalet, kommer det att bli besvärande.

Det står bl.a. i svaret att man måste ha så enkla regler som möjligt. Det vill jag gärna instämma i, men jag kan inte förstå att detta är enkelt. Det är icke enkelt. Det har egentligen inte något med taxesättningen att göra. Det gäller inte taxan som sådan, utan det att man skall behöva betala dubbel avgift som man skall få ett kvitto på. Sedan skall man samla ihop kvittona och skicka in dem varje halvår eller kanske varje kvartal, men det förenklar inte det hela. Det förenklar så till vida att man får sina pengar tillbaka tidigare.

I insändare i olika tidningar i vårt land från föreningslivet har man sagt: Nu skall vi föreningar som redan har det besvärligt ekonomiskt vara något slags betalningsbuffert och hålla posten med kredit. Det ligger faktiskt någonting i det.

Nej, det här systemet är inte bra. Jag kommer att fortsätta att driva frågan i styrelsen till dess det blir en annan ordning. Det här måste vi komma runt på något sätt. Det handlar om att förenkla för dem som gör ett stort och bra ideellt arbete. Här har posten tyvärr inte lyckats med sitt uppdrag.

Anf. 12 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! För en dryg halvtimme sedan stod jag här och försvarade effekterna av en avreglering inom taxinäringen. Nu får jag från en ledamot som sitter i postverkets styrelse, som egentligen har ansvaret för denna verksamhet, ta emot råd om hur staten som ägare skall agera. Faktum är att beslutanderätten är delegerad till postverkets styrelse. Det är egentligen Wiggo Komstedt som har har ärendet på sina axlar, i viss utsträckning i varje fall, och jag är glad för att han driver dessa frågor.

Vi lyfter brevmonopolet den 1 januari 1993 och skapar möjligheter för att introducera konkurrens inom detta område. Jag tror att Wiggo Komstedt och regeringen kan arbeta tillsammans – på det sätt man nu kan arbeta med den typ av verksamhet som posten utgör, där det i första hand är styrelsen som har att fatta avgöranden – och att ägare, styrelse och den exekutiva ledningen skall komma till rätta med detta.

Enligt vad jag har inhämtat, det vill jag gärna säga till Karin Israelsson, håller posten nu på att utarbeta ett stort investeringsprogram för ett helt nytt kassasystem för hela kontorsrörelsen. Vi som besöker postkontoren emellanåt vet ju att de inte är särskilt teknikintensiva arbetsplatser jämfört med bankernas motsvarande verksamhet. Det finns ett stort behov av investeringar. Jag tror också att det kommer att bli ett ökat tryck mot denna typ av effektivisering och en högre teknisknivå i och med att monopolet lyfts.

Anf. 13 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Det är alldeles riktigt som statsrådet säger, att ansvaret ligger på postverkets styrelse, och det är bra att Wiggo Komstedt där tar upp den

problematik som jag har redogjort för i min interpellation. Förhoppningen är att hans röst skall vara lika stark där som den kan vara i andra sammanhang.

Jag tycker att interpellationsdebatten trots allt har tydliggjort regeringens roll och syn på hur detta system förhoppningsvis även i framtiden skall fungera till stöd för ett föreningsliv. Det är illa att man har börjat med en hantering, som inte passar nuvarande kassarutiner, innan man har investerat i nya kassarutiner som gör det möjligt att använda det nya regelsystemet. Det hade varit fördelaktigt om man börjat samtidigt med dessa två saker. Det hade underlättat, och vi hade kanske sluppit den här debatten.

Som Wiggo Komstedt här har sagt är det de små föreningarna som är de stora förlorarna. Människor som har ett yrkesarbete har inte möjlighet att ta ledigt för att gå till posten med föreningsbrev osv. Följden blir att dessa små föreningar inte utnyttjar möjligheten till rabatterade försändelser, och de får då heller inte det stöd som går via den vägen till föreningarna. Det tycker jag är beklagligt.

Anf. 14 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Jag vet inte riktigt om kommunikationsministern menade att jag skulle försvara en icke-avreglering. Jag är tvärtom en stor påhejare av att det skall bli en avreglering och tillhör dem som länge sagt att man skall försöka göra posten till ett bolag. Så måste det helt enkelt bli av andra skäl, inte minst det som nu sker i Stockholm i konkurrenshänseende.

Posten har riksdagens uppdrag att distribuera post i hela landet fem dagar i veckan, visa ett rörelseresultat och leverera in medel till staten. Men den har samtidigt inte möjlighet att konkurrera på lika villkor på andra områden. Det är en annan del av det hela.

Det är naturligtvis riktigt som kommunikationsministern säger att det är styrelsen, och då bl.a. jag, som har ansvaret. Javisst. Jag har inte undandragit mig detta ansvar, utan jag har t.o.m. stuckit ut hakan och gått in i debatten och sagt att jag inte delat den här uppfattningen.

Det är orimligt att tro att styrelsen skall kunna veta allting. Vi har styrelsemöte en gång i månaden, och det vore orimligt om allting skulle hamna på styrelsens bord. Vad man ibland kanske kan vara kritisk till är att man som styrelseledamot inte får underhandsbesked om sådant som införs. Bl.a. denna debatt är ett bevis på att man här borde ha gett bättre information.

De som i denna kammare representerar ägaren i styrelsen är Sven-Gösta Signell och jag. Jag tror att jag inte framhäver oss när jag påstår att vi faktiskt är de som försöker att svara för att detta verkligen blir påtalat. Det är kanske inte alla i en styrelse som alltid känner det ansvaret.

Just vi som representerar ägarna har ett ansvar, och vi tar det faktiskt. Man skall inte blygas att kritisera sin egen styrelse om den inte har gjort det jobb man anser att den borde ha gjort. Jag tycker därför att det svar som gavs var litet för positivt i sitt försvar för Posten i det här sammanhanget. Jag hoppas att den här debatten har inneburit att vi nu gemensamt kan försöka hitta en annan väg, och jag tror att vi alla är överens om att det system som nu har konstruerats inte är bra.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1991/92:79 om Bothniabanan m.m.

Anf. 15 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Sten-Ove Sundström har ställt följande frågor till mig:

1. Är statsrådet beredd att arbeta för en tidigareläggning av byggstarten av Bothniabanan och Norrbothniabanan?

2. Är statsrådet beredd att ta initiativ för en snabb byggstart av SJ:s nya kombiterminal mellan Luleå och Boden?

Bothniabanan är benämningen på en ny järnvägslinje utmed kusten från Sundsvall till Umeå. Förslag har också lagts fram om en förlängning av denna sträckning till Luleå och Haparanda, Investeringskostnader för sträckningen till Umeå har beräknats till 6,3 miljarder kronor.

Bland banverkets uppgifter ingår bl.a. att löpande studera och utreda nyttan av olika järnvägsinvesteringar. Detta arbete ligger sedan till grund för de långsiktiga investerinsplaner som banverket upprättar. Prioriteringen mellan olika projekt skall enligt direktiv från riksdag och regering ske utifrån projektens samhällsekonomiska nytta.

Banverket har nyligen presenterat en första studie av den samhällsekonomiska nyttan av Bothniabanan. Denna studie visar att banan under vissa förutsättningar uppvisar en positiv nytta för samhället. En av dessa förutsättningar är att investeringar görs så att det går att köra snabbtåg på ostkustbanan från Stockholm upp till Sundsvall.

Banverket kommer nu att inom ramen för den ordinarie planeringsprocessen göra fördjupade studier av Bothniabanan. I arbetet med att ta fram en reviderad investeringsplan som skall träda i kraft år 1994 utreds även andra stora banutbyggnader. Bland dem kan nämnas utbyggnaden av banan mellan Göteborg och Oslo. Dessa olika projekt får därefter prövas mot varandra och mot det finansiella utrymme som kommer att finnas i den kommande planen.

Jag inser betydelsen av en sådan här bana för Norrland. När vi har fått tillräckligt underlag kommer vi i positiv anda att pröva projektet mot övriga projekt som är samhällsekonomiskt motiverade.

När det gäller en eventuell ny kombiterminal i Luleå är detta en fråga som får diskuteras på företagsekonomiska grunder mellan SJ och berörda kommuner. Vad jag har förstått från SJ är de intresserade av att ta upp sådana diskussioner.

Anf. 16 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min interpellation. Bakgrunden till interpellationen är främst behovet av snabbare kommunikationer till de norra delarna av vårt land, och då främst Norrbotten, samt behovet av att få i gång viktiga investeringar i infrastrukturen även i landets norra delar.

Regeringen talar ju ofta om vikten av dessa stora infrastrukturinvesteringar, men om man skall döma av de uttalanden som gjorts, bl.a. av statsrådet, handlar det främst om insatser i storstadsregionerna. Det verkar som om regeringen helt har glömt bort landets norra och mest glest befolkade områden. Visst är det bra att även bygga upp motorvägar och järnvägsför-

bindelser till Sundsvall, men större delen av landets yta ligger faktiskt norr därom. Är det på det sättet, kommunikationsministern, att regeringen inte har några som helst planer på att rusta upp infrastrukturen i norra Sverige? Är det bara storstadsregionerna som skall prioriteras, eller vilka planer finns för landets norra delar? Jag tycker inte att statsrådet skall försöka komma undan detta genom att peka på de pågående upprustningarna av några mil på E 4 och upprustningen av Norra stambanan. Detta är ju projekt som har pågått under en längre tid och som startades av den föregående regeringen.

Jag tycker att statsrådet skall svara just på de frågor jag ställt. Är man beredd att påskynda arbetet med Bothniabanan och framför allt den vidare sträckningen, den s.k. Norrbothniabanan? Det framgår inte på något sätt av svaret hur statsrådet och regeringen ställer sig till vidaresträckningen upp till Luleå och Haparanda.

När det sedan gäller förslagen om godsterminalen i norr, den som enligt planerna bör ligga någonstans mellan Luleå och Boden, är det en viktig infrastrukturfråga. Om vi skall klara av att lyfta över mer av det tunga och långväga godset på järnvägen måste vi ha en effektiv godsterminalhantering. Jag tror inte att man får lägga ansvaret enbart på de berörda kommunerna när det gäller den här typen av tunga investeringar. Då kommer det i praktiken att innebära att det bara blir storstadsregionerna som kan klara av dessa investeringar, medan glesbygdskommunerna och framför allt kommunerna i landets inre och norra delar får vänta i evigheter för att klara dem. Det innebär i sin tur att det tunga godset även i framtiden i huvudsak kommer att gå på landsvägar med de miljöeffekter det får. Lägg alltså ett ansvar på kommunerna.

Jag tycker att statsrådet skall fullfölja att besvara de frågor jag ställt och svara på med vilket intresse och på vilket sätt man ser på förlängningen av Bothniabanan och Norrbothniabanan, men även hur man ser på möjligheterna att hjälpa till att bygga upp terminalhanteringen i norr.

Anf. 17 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Fru talman! Det finns starka argument som talar för Bothniabanan. Den har, precis som kommunikationsministern känner till, utretts av en grupp som kallar sig Bothniabanegruppen. Den består av representanter för kommunerna, länsstyrelserna, länsarbetsnämnderna, handelskamrarna, näringslivet och TCO i Västernorrlands och Västerbottens län.

Dessutom har, precis som kommunikationsministern sade, banverket också utrett frågan. I december förra året presenterades en förstudie som också visar att Bothniabanan har en lönsamhet, en samhällsekonomisk lönsamhet i samma storleksordning som andra stora järnvägsprojekt i Sverige.

Fru talman! Vad är det då som talar för detta? Till att börja med måste vi konstatera att näringslivet i Norrland har en mycket stor betydelse för Sverige som helhet. Stora delar av det som produceras där går på export. Norrlands nettoexportvärde per invånare är högre än riksgenomsnittet. Som ett exempel kan jag nämna den kommun som jag kommer ifrån. Den utgör endast 0,7 % av Sveriges befolkning samtidigt som den står för 3 % av landets export.75 % av det som produceras i min hemkommun går på export.

Vi vet alla att för industrin och dess kunder är det viktigt med kortaste

möjliga transporttider. Snabba och säkra transporter måste det vara, särskilt för den exportintensiva industri som vi har i Norrland. Den behöver ett modernt järnvägssystem. Därför behövs Bothniabanan.

Det är inte bara industrin som behöver Bothniabanan, även vår miljö kräver den. Det är viktigt att vi väljer miljövänliga transportsätt. Därför är Bothniabanan även bra för vår miljö.

I dag har Norra stambanan mellan Bräcke och Vännäs en belastning som närmar sig kapacitetsgränsen. Detta tillsammans med den geografi som finns med tvära kurvor och branta backar medför att järnvägstrafiken på sträckan Långsele–Vännäs ofta har driftsstörningar. Den har den sämsta kvalitet som SJ har att erbjuda. Följden blir alltså täta driftsstörningar, som i sin tur leder till en försämrad konkurrens för näringslivet i norra Sverige. Detta leder också i sin tur till att man tvingas flytta över tunga godstransporter på landsvägarna på grund av att SJ inte kan ta emot godstransporter. Detta ökar slitaget på vägarna som redan i dag är tillräckligt slitna. Det leder till en sämre trafikmiljö och sämre trafiksäkerhet. I dag hör det tyvärr inte till ovanligheterna att man tvingas stänga broar för att kunna släppa fram de tunga transporter som drar fram efter E 4 och andra vägar.

Fru talman! För att SJ skall kunna ta emot mer gods efter Norra stambanan krävs att den blir dubbelspårig och att den förbättras ytterligare. Banverket pekar i sin förstudie på detta med geografin, men också på att geografin efter nuvarande sträckning är sådan att det skulle vara lönsammare att lägga det andra spåret efter kusten, alltså den s.k. Bothniabanan.

Bothniabanan Sundsvall–Ådalen–Örnsköldsvik–Umeå kommer också att skapa helt nya förutsättningar för människor som bor i området. Avstånden mellan kustkommunerna kommer att minska. Det ger möjlighet till ett ökat samspel mellan Norrlandskommunerna. Därför är banan ett angeläget komplement till den infrastruktur som finns i området i dag. Förutsättningar för den enskilde att nå ett brett utbud av arbete, utbildning, service, kultur- och fritidsaktiviteter skapas.

Fru talman! Järnvägstrafiken efter Norrlandskusten har en stor samhällsekonomisk, regionalpolitisk och miljömässig betydelse, särskilt nu när EG får allt större betydelse för Sverige. Med ett modernt järnvägsstråk längs Norrlandskusten kommer också chanserna att utveckla ett system med inlandets järnvägstrafik att öka. Det kommer att få större betydelse när det gäller gods, men även för persontrafiken.

Därför bör järnvägstrafiken efter Norrlandskusten, precis som kommunikationsministern sade, börja med snabbtåget till Sundsvall/Härnösand. Jag är litet osäker på vad som händer med det just nu. För det andra bör man överföra Ådalsbanan till stomnätet. För det tredje bör Bothniabanan byggas. För det fjärde bör Norrbothniabanan byggas.

Detta blir tillsammans fyra viktiga steg för Norrland och Sverige. Det är steg som är värdefulla inte bara efter det att de har byggts, utan de ger också värdefulla arbetstillfällen under byggnadstiden.

Till sist, fru talman, vill jag fråga kommunikationsministern vilka planer regeringen har för järnvägstrafiken i Norrland och efter Norrlandskusten. Jag vet, som tidigare talare har sagt, att man planerar att bygga motorvägar upp till Sundsvall. Men resten då? Halva Sverige återstår.

Anf. 18 STEFAN ATTEFALL (kds):

Fru talman! Jag skulle vilja tacka kommunikationsministern för den positiva ton som finns i svaret på den interpellation som Sten-Ove Sundström har ställt. Den öppenhet för en saklig prövning av Bothniabaneprojektet som finns i svaret tycker jag lovar gott. Det visar att det har kommit in en mer optimistisk ton i den nya regeringen när det gäller Bothniabaneprojektet. Det tycker jag är tacksamt. Det skall vi notera med glädje.

Det intressanta med den här regeringen är också att den är beredd att frigöra mer resurser för just infrastruktursatsningar, helt enkelt höja den totala ramen på sikt, bl.a. genom att frigöra kapital genom utförsäljning av statliga företag och tillgångar. Jag skulle vilja poängtera att en del av de företagen och tillgångarna är norrländska företag, som ASSI, NCB och LKAB. På längre sikt blir också delar av Vattenfall aktuella. Dessa företag har klara kopplingar till Norrlandslänen. I det sammanhanget bör man tänka på att de resurser som frigörs genom utförsäljning, privatisering och liknande i rimlig utsträckning också måste få gå till de regioner som de här industrierna är verksamma inom.

Man kan inte syssla med öronmärkning av pengarna, men jag tycker att kommunikationsministern borde ta med sig synpunkten att det är rimligt att tänka sig att en hel del av dessa resurser går just till infrastrukturprojekt i Norrland, inte minst utefter Norrlandskusten. Då är Bothniabanan ett mycket intressant och viktigt projekt. Elvy Söderström har utvecklat detta på ett mycket bra sätt.

Jag vill bara betona två saker. Elvy Söderström var delvis inne på detsamma. Den första är att detta inte bara är ett lokalt projekt för vissa begränsade delar av Norrland. Det handlar helt enkelt om en hel landsända. Det handlar om att skapa ett system av infrastruktur som gynnar hela Sverige och gör Sverige rundare. Jag tror att regionalpolitiken i framtiden måste handla mycket mer om att skapa snabba och bra kommunikationer. De skall också vara miljövänliga och effektiva. Bothniabanan är ett bra exempel på detta.

Den andra saken jag vill trycka på är hur viktig Bothniabanan är för en fungerande export och för exportnäringen i Norrland. Den är viktig för hela Sverige. Det är en sak som gynnar skåningar, norrbottningar och västerbottningar ungefär lika mycket.

Får jag också skicka med några tankar om att det är angeläget att utnyttja den rådande lågkonjunkturen och det nuvarande arbetsmarknadsläget, som innebär att vi kan få ned kostnaderna för olika investeringar och uppdrag som läggs ut. Dessutom är sysselsättningen viktig. Här finns två viktiga saker som man borde kunna överväga att skyndsamt börja med.

Det första är att göra en ordentlig förprojektering av Ådalsbanans upprustning och Bothniabanans byggande. Det skulle skapa arbetstillfällen inom de grupper som sysslar med projekteringsverksamhet. Det skulle också innebära att vi kanske fick det billigare än som annars skulle vara fallet.

Det andra är att man börjar med en upprustning av framför allt Ådalsbanan, för att få den att fungera effektivare och för att kunna förbereda det större beslutet och de större investeringarna i en nybyggnad av banan i ett första steg upp mot Umeå.

De tankebanorna tycker jag att departementet borde kunna fundera i.

Det finns säkert anledning för oss att återkomma. Jag hoppas att kommunikationsdepartementet och kommunikationsministern i takt med att man får mer och mer saklig information och kunskap samt i takt med att fler och fler beräkningar och utredningar görs skall komma att alltmer övertygas om att Bothniabanan är ett mycket viktigt och intressant projekt. Det uppfyller de mål som riksdagen har fastställt tidigare. Det skulle göra Sverige till ett bättre fungerande land och skulle stärka vår konkurrenskraft inför det EG-inträde som vi hoppas på om några år.

Anf. 19 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Det har sagts mycket klokt här om infrastrukturpolitiken, om dess betydelse för samhällsutvecklingen och möjligheterna att bo och arbeta i hela Sverige. Det är mot den bakgrunden man måste se de uttalanden som bl.a. jag har gjort om en satsning på ett väl fungerande vägnät.

Det är två uppgifter som vi har. Litet schematiskt uttryckt är det att föra Sverige närmare de marknader som skall köpa de produkter som vi producerar i det här landet, dvs. en flyttning närmare Europa, och att göra Sverige litet rundare, att få kommunikationerna att fungera inom landet.

Bothniabanan är ett mycket intressant exempel på hur man kan få ihop en arbetsmarknad som gör att företagsamheten, näringslivet och den offentliga sektorn kan utvecklas bättre än om man inte satsar på snabba och bra kommunikationer. Därför uttalar jag mig i svaret mycket positivt till att i det här perspektivet pröva Bothniabanan. Olika grupper, däribland banverket, har också kommit fram till preliminärt positiva slutsatser.

Men vad det handlar om för en regering är att pröva detta mot hela landets behov, att ställa projekt mot varandra och väga in olika aspekter. För oss är aspekten att hela Sverige skall leva oerhört viktig. Den regionalpolitiska aspekten kommer ganska högt upp i den här bedömningen. Därför måste jag igen säga till Sten-Ove Sundström att han inte kan förvänta sig att jag här i dag skall ha svar på frågor som banverket har i uppdrag att utreda. Det är orimligt att jag skall uttala mig i dag om den samhällsekonomiska efffekten av en utbyggnad av en eventuell Bothniabana norr om Umeå. Beredningen av ärenden går inte till så.

Kombiterminalen i Luleå är väl närmast en miljöfråga, om jag har förstått saken rätt. Den ligger där den ligger, men man vill, framför allt av miljöskäl, flytta på den. Då är det i det sammanhanget som frågan bör prövas, i ett företagsekonomiskt perspektiv mellan SJ och de berörda kommunerna.

Elvy Söderström tar upp många starka skäl för Bothniabanan som jag instämmer i. Det är bara det att detta måste prövas mot hela landets intressen. Jag vill gärna framhålla att SJ hittills aldrig har framfört krav på dubbelspår på de här sträckorna. Men vi kan säkert i den bedömning som skall göras väga in just behovet av att öka framkomligheten och tillgängligheten i det aktuella området.

Hon frågar också vilka planer regeringen har för järnvägssatsningar i Norrland. Först och främst är det en snabbspårssatsning till Sundsvall. Den tror jag är viktig för hela regionen. Dessutom sätts nu nya, bekväma och moderna sovvagnar in till Luleå. Det är staten som köper den trafiken av

statens järnvägar. Bothniabanan finns, fru talman, med i planeringsprocessen med mycket positiva förtecken.

Stefan Attefall är inne på att satsa på infrastrukturprojekt i Norrland nu under lågkonjunkturen. I det sammanhanget vill jag gärna säga att det pågår ett mycket intensivt förberedelsearbete inom kommunikationsdepartementet. I dag träffas t.ex. banverkets generaldirektör, vägverkets generaldirektör och flera andra som arbetar med att ta fram planer som kan sättas i verket mycket snabbt då vi får loss pengar från de utförsäljningar av statlig egendom som vi i regeringsdeklarationen säger skall användas för den här typen av investeringar. Vi diskuterar också möjligheten att innan den utförsäljningen sker kunna nyttiggöra de resurserna, så att vi tar till vara lågkonjunkturens möjligheter att, samtidigt som projekten ger sysselsättning, få billigare och fler infrastruktursatsningar än som annars skulle ha varit möjligt.

Anf. 20 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Kommunikationsministern säger att det är viktigt att man prövar en sådan här Bothniabana mot hela landets behov. Det är klart att det å ena sidan är riktigt att göra det. Men å andra sidan är det viktigt att notera att man i dessa tider, då vi allmänt vill sätta fart på infrastrukturen i landet, och uttalanden från regeringen tyder på att man är inne på den linjen, måste driva på sådana här frågor, dvs. även Bothniabanans förlängning norr om Umeå. Jag tror inte att man kan hänvisa till någon allmän prövning av hela landets behov, utan man måste lyfta fram de områden som riskerar att hamna i periferin. Dit hör Norrland när det gäller de tunga infrastrukturinvesteringarna.

Det är lätt att tala om att det är viktigt att vi får med även Norrland i kommunikationssatsningar inför närmandet till EG, men vi får heller inte glömma bort att det pågår en upprustning av järnvägsnätet i de norra delarna av Europa, mot Kolahalvön. Ryssarna bygger nu för fullt ut och återupprättar järnvägsförbindelserna med norra Finland. Det finns också ett stort behov av transporter från Kolahalvön ner via Sverige och Finland. Det är viktigt att hänga med på detta område. Det finns alltså en utveckling även norr om Sverige, som man ofta glömmer bort i de här sammanhangen. Jag tror att det är viktigt att vi tänker på det när vi planerar de tunga infrastruktursatsningarna på järnvägsområdet.

Terminalhanteringen är inte enbart en miljöfråga och någonting som endast är angeläget för Luleå kommun. Tvärtom är det i lika hög grad en effektivitetsfråga. Det innebär att statsmakterna måste vara med här, ha åsikter och driva på frågan. Vi kan inte räkna med att små kommuner i norr ensamma skall klara infrastruktursatsningarna. Här måste statsmakterna ta ett ansvar. Jag förväntar mig därför att kommunikationsministern skall börja intressera sig för landets norra delar även på detta område. Satsa på järnvägen i norr! Det kommer attt löna sig. Det kommer att ge ett ordentligt samhällsekonomiskt utbyte. Det gäller att hänga med här, så att hela landet får tillgång till investeringarna, inte enbart ett begränsat storstadsområde – den uppfattningen kan man för närvarande få av regeringens politik.

Anf. 21 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag begärde ordet för att göra några korta kommentarer.

Först vill jag säga till min efterträdare och till de övriga debattörerna att det är ju tack vare de stora satsningar som vi beslutade om under fjolåret och de investeringsmedel som vi skaffade fram under förra året som vi i så positiva ordalag nu kan tala om de stora satsningar som skall göras, och göras snart.

Jag har framställt en särskild interpellation om just behovet att snabbt effektuera besluten, som vi återkommer till om någon vecka. Jag tycker att det är väldigt viktigt att man nu "kommer loss" och utnyttjar möjligheten att motverka lågkonjunkturens effekter.

Jag noterar att kommunikationsministern i svaret säger att en av de förutsättningar som måste föreligga för att Bothniabanan skall bli samhällsekonomiskt lönsam är att investeringarna görs så att det går att köra snabbtåg på ostkustbanan från Stockholm upp till Sundsvall. Jag hoppas att det i den formuleringen inte ligger någon tveksamhet om att sådana investeringar skall komma att göras. Vi har faktiskt fattat ett principbeslut om det och tillsatt en förhandlingsman. En förhandlingslösning var mycket nära, som jag bedömde det, redan i augusti–september. Därtill har genom den dåvarande socialdemokratiska regeringens försorg en första insats gjorts med några hundra miljoner för att komma i gång med den investeringen. Jag vill få bekräftat att snabbtågsanpassningen av sträckan upp till Sundsvall skall genomföras, att det beslutet ligger fast och att arbetet drivs med all kraft. Då har vi nått en av förutsättningarna för att gå vidare norrut.

I det sammanhanget är det intressant att notera deltagarna i den här diskussionen. Stefan Attefall deltar, men några övriga från de borgerliga kretsarna i Norrlandslänen är inte med. Jag uppfattade det så i valrörelsen att det var ett löfte från i varje fall tre av de borgerliga partierna att Bothniabanan skulle komma till stånd. Jag har närmast betraktat det som att det nu bara är fråga om när löftet skall effektueras. Men det är kanske så att rollförskjutningen något ändrat tonfallet och dämpat frimodigheten i debatten.

Sedan vill jag säga att debatten om en kustjärnväg är intressant. Vi från skogslänen har just väckt en motion om att hela sträckningen snarast måste bli föremål för en utredning för att man skall kunna få klarhet i vilka förutsättningar som föreligger. Men det arbetet får inte fördröja upprustningen av stambanan genom övre Norrland. Det finns pengar, herr kommunikationsminister, i de potter som riksdagen anvisade i fjol för att sätta i gång med arbetet. Ett par projekt är i gång – gå vidare! 1–1,5 miljard behövs för att rusta upp stambanan, för att avhjälpa de brister som bl.a. Elvy Söderström har pekat på.

Man behöver inte, herr kommunikationsminister, vänta på att få loss pengar genom utförsäljning av bolagen, som jag i och för sig tycker skall vara kvar i statlig ägo. Det finns redan pengar att sätta i gång den typen av arbete, och det behövs för sysselsättningens skull. Det behövs naturligtvis också i väldigt hög grad för att stärka regionalpolitiken.

Jag noterar som andra att i budgetpropositionen prioriteras stora satsningar på motorvägar mellan de tre fyra största städerna. Det står så i planeringsförutsättningarna. Där finns litet olika budskap från regeringens sida.

När man talar med arbetsmarknadsministern kritiserar han inslagen i budgetpropositionen. Nu har vi ju vant oss vid att det är lovligt för den nuvarande regeringens enskilda ledamöter att gå ut och kritisera det man har varit överens om i den nyligen avlämnade budgetpropositionen.

Nåväl – dröj inte med satsningarna på stambanan, men gå vidare och utred frågan om Bothniabanan så att vi kan få klart för oss vilka förutsättningar som finns och när vi kan få tillräckligt med resurser för att sätta i gång med projektet.

Anf. 22 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Fru talman! Anledningen till att jag begärde replik på kommunikationsministern är densamma som Georg Andersson hade. En förutsättning för Bothniabanan är att snabbtåget skall kunna gå till Sundsvall, står det i kommunikationsministerns svar. Jag förutsätter att det skall vara klart med snabbtåg till Sundsvall den dag banverket skall pröva nästa rullning, dvs. 1994. Jag hoppas verkligen att det inte kommit in något grus i maskineriet att få i gång snabbtåg till Sundsvall.

Anf. 23 STEFAN ATTEFALL (kds):

Fru talman! Först till Georg Andersson och Sten-Ove Sundström. Sten-Ove Sundström säger att han vill att regeringen skall driva på Bothniabaneprojektet och andra liknande projekt. Man kan väl säga så här: Hade den avgående regeringen drivit på Bothniabaneprojektet, hade det i dagens läge kommit längre. Det kan noteras i sammanhanget.

Georg Andersson säger att vi har fått en rollförskjutning och ändrat tonfall i dessa frågor. Det är helt riktigt. Jag tror inte att ett sådant här svar på interpellationen hade kommit från den avgående kommunikationsministern. Då var tonläget mycket kärvare när det gäller Bothniabanan. Det är skojigt att se att den nuvarande kommunikationsministern har en öppen attityd till det hela och skall pröva projektet. Det tar jag som intäkt för ett löfte om att de sakliga argumenten kommer att vinna, så att vi kommer att få se en Bothniabana både projekteras och byggas inom en rimlig framtid.

Det är intressant att notera att både Georg Andersson och Sten-Ove Sundström är positiva till Bothniabanan. Det skall vi ta till vara så att vi kan få en bred politisk enighet i denna fråga. Jag kan lova Georg Andersson att vi i kds och icke-socialistiska partier i Västerbotten kommer att driva på i den här frågan. Vi skall inte ge kommunikationsministern en lugn stund förrän han har invigt Bothniabanan.

Jag vill sluta med att påminna kommunikationsministern om just de två saker som man borde titta på ganska snart. Det ena är förprojektering av Ådalsbanans upprustning och Bothniabanans byggande. Det handlar om en kostnad på uppemot 20 miljoner – det kan bli billigare i dagens lågkonjunktur. Det andra är att börja rusta upp Ådalsbanan för att få till stånd en långsiktig uppbyggnadsstrategi och för att därefter helt enkelt kunna börja att bygga på det som sedan skall kunna bli Bothniabanan. Dessa två saker behöver man studera på kommunikationsdepartementet och se om man kan vidta åtgärder ganska snart. Tack!

Anf. 24 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Sten-Ove Sundström återkommer till frågan om motorvägar kontra andra satsningar på infrastrukturen. Han har fäst sig vid att motorvägarna enligt diskussionen skulle sluta i Sundsvall.

Bakgrunden till diskussionen är att vi för närvarande har överläggningar med vägverket om hur man under nästa planeringsperiod – från 1994 till år 2003 – skall satsa på vägsidan. Motsvarande diskussioner förs också med banverket. Då har vägverket i sitt förberedelsematerial tittat på en mängd olika faktorer: tillgängligheten i Norrlands inland och i hela landet, man har tittat på regionalpolitiska aspekter, miljöaspekter, hur det gynnar små resp. stora kommuner, hur det gynnar storstäderna.

Så har man genom datorprogram fått fram vilka olika saker man skall satsa på. Hur man än vänder och vrider på detta finns det vissa saker som alltid faller ut på samma sätt. Det gäller bl.a. trafiken som skall försörja Sveriges industri med kapacitet för att på ett effektivt sätt kunna föra ut de produkter som tillverkas. Då blir det järnvägar på olika ställen, det blir vägar på vissa ställen, motorvägar på vissa ställen. Men behovet i Sundsvall av upprustning av vägar som försörjer kanske 20 000 fordon per dygn är någonting som bortfaller. Om det skulle bo fler människor där så att det blev mer trafik, skulle man alltså kunna bygga motorvägar ända upp till Kalix eller vart man vill. Men vi kan inte bygga vägar för en trafik som ännu inte finns. Därför stannar motorvägstankarna i Sundsvall. Det skall vara bra 13-metersvägar t.ex. vidare norrut.

Det är inte fråga om annat än att försörja hela landet med bra vägar och bra järnvägar. Det pågår preliminära diskussioner vid vilka Sten-Ove Sundström, jag och många andra kommer att ha alla möjligheter att anlägga alla tänkbara aspekter, innan riksdagen fattar beslut om olika investeringar. Det är ett tioårsperspektiv, och det handlar om de största investeringar som staten över huvud taget kommer att göra under det decennium som ligger framför. Därför är dessa frågor mycket viktiga.

Det jag gjorde i Linköping var att jag redovisade vissa slutsatser av de körningar som vägverket har gjort. Vi skall fortsätta debatten. Vi skall se till att vägsatsningarna också gynnar Norrlands inland. Vi skall se till att det blir en balans mellan de olika satsningarna. Men jag tror att det som Norrlands inland framför allt behöver är en ökad satsning på underhåll och upprustning av de befintliga vägarna. Vi har i budgetpropositionen redovisat helt nya metoder för att åstadkomma det, nämligen de besparingar som nu görs på de stora projekten, där vi ligger 20 % eller ännu mer under de budgeterade kostnaderna i de offerter som vägverket i dag får in. De pengarna skall nu användas för underhåll framför allt av det glesa grusvägsnätet i Norrlands inland.

Det är inte alls så, att vi har missat att det finns områden utanför storstäderna. Man behöver ibland höra hela debatten och inte enbart läsa fragment av andrahandstolkningar av vad som har sagts.

Jag konstaterar att kombiterminalen är mycket viktig. Den har ett stort godsflöde, ca 15 000 lastbärare av kombiverksamhetens totala 300 000 transporterade lastbärare per år. Det gör Luleåterminalen till Sveriges sjunde största kombiterminal.

Sten-Ove Sundström sade att detta inte bara är en miljöfråga utan även en effektivitetsfråga. Om det är en effektivitetsfråga, är det definitionsmässigt en fråga för statens järnvägar och kommunerna. Då är det inte en statlig angelägenhet utan en fråga som ligger inom SJ:s område. På SJ är man i princip intresserad av en ny terminal, men främst av miljöskäl.

Georg Andersson talade om valrörelsen, och det var mycket intressant. Han sade att det var den förra regeringen som tog fram de investeringsmedel som vi nu skall använda för att sätta i gång olika projekt, och det stämmer. Ett av huvudfinansieringsobjekten var televerket. Den förra regeringen beslutade att televerket skulle inleverera 5 miljarder kronor till statsverket för infrastrukturpaketet, vilket förutsatte att televerket självt skulle få fastställa sina taxor. Men när det blir dags att i verkligheten infria överenskommelsen och se till att det finns förutsättningar för televerket kryper ni tillbaka. Ni tar tillbaka hela grundkonceptet för att få fram dessa 5 miljarder kronor. Det vore kanske klädsamt om Georg Andersson talade med sin partigrupp och sade att detta är de pengar som skall användas för infrastrukturinvesteringar. Det handlar också om valrörelsen, fru talman.

Anf. 25 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Precis som statsrådet sade är det viktigt att inte bara lyfta fram fragment av andrahandsuppfattningar när det gäller satsningar av den här typen. Det är av den anledningen som vi framställer interpellationer och frågor. Jag är mycket förvånad över den klarhet som kommunikationsministern visar när han talar om att det enligt de nuvarande planerna inte kommer att investeras i motorvägar norr om Sundsvall. Mig veterligt är det första gången som något statsråd fäller ett sådant yttrande här i kammaren. Visst är trafiksatsningar till för att bl.a. gynna Sveriges industri, men det finns faktiskt industrier också norr om Sundsvall, kommunikationsministern!

Om det finns ett verkligt intresse hos regeringen att driva på utvecklingen för miljövänliga transporter på järnväg, kan man inte bara hänvisa till kommunernas förmåga att bygga upp ett terminalsystem som kostar oerhört mycket pengar. Man måste också se till att statsmakterna satsar resurser för att visa att det ligger någonting bakom den viljan. Det verkar abstrakt att tro och hoppas att kommuner, som redan i dagens läge har en besvärlig ekonomi på grund av den åtstramningspolitik som regeringen för, skall kunna klara den typen av investeringar.

Det är naturligtvis bra om man visar en positiv vilja att utveckla järnvägsnätet i de norra delarna, en positiv vilja att se till att planeringen berör också en ny kustbana, Bothniabanan upp till Umeå och Norrbothniabanan upp till Luleå–Haparanda. Men det räcker inte enbart med en god vilja. Man måste också markera denna vilja genom att se till att det sätts fart. De här projekten är ju inte nya – de har utretts under flera år bl.a. med kommunernas medverkan. Regeringen måste driva på i slutändan. Här hoppar inga marknadskrafter in och hjälper till och stöttar upp. Om infrastrukturinvesteringarna skall gälla hela landet, måste man sätta kraft bakom orden, kommunikationsministern. Det är vad jag efterlyser. Det går inte att som Stefan Attefall visa en allmän positiv vilja. Regeringen är till för att regera över hela

landet och se till att hela landet får del av dessa viktiga kommunikationsinvesteringar. Det är vad det handlar om.

Anf. 26 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Stefan Attefall klagade på mitt kärva tonläge – åtminstone mitt tidigare kärva tonläge. Jag är i den lyckliga situationen att jag inte har lovat mer än vad jag har kunnat hålla. Jag kan föra samma resonemang efter valet som jag förde före valet. Därför var kanske mitt tonläge något kärvt. Jag gick nämligen inte ut i det skedet med de lättsinniga löften som Stefan Attefall och andra borgerliga företrädare gjorde. Under valrörelsen betonade jag att Bothniabaneprojektet var intressant. Det pågår en utredning som påbörjade sitt arbete under min tid som kommunikationsminister. Jag sade också att när man hade fått fram utredningsmaterialet var det angeläget att få till stånd en överläggning med kommuner och näringsliv utefter Norrlandskusten för att förutsättningarna för detta projekt ordentligt skulle kunna klarläggas. Man bör på det här sättet gå vidare med detta arbete.

Kommunikationsministern tog till brösttoner. Han försökte krypa bakom att televerket inte fick införa sin planerade taxekonstruktion. Kommunikationsministern tog det som förevändning för att man nu inte kan sätta i gång dessa infrastrukturprojekt. Det kan inte vara allvarligt menat. Ett halvårs uppskov med att införa en förändrad taxekonstruktion inom televerket kan inte innebära någon avgörande förändring av förutsättningarna för att använda infrastrukturanslaget. Det är ett mycket märkligt resonemang, som inte har någonting annat än den obotfärdiges förhinder över sig.

Samtidigt sade kommunikationsministern att det finns så gott om investeringsmedel att det kommer att bli över medel som kan användas för underhåll. Kommunikationsministern försökte klara det dilemma som han hade hamnat i genom att säga att man skall ta i anspråk infrastrukturanslaget för att reparera skadan av att underhållsanslaget till vägar i realiteten minskar. Jag vill på det bestämdaste avråda från detta. Vi i den socialdemokratiska riksdagsgruppen kommer att motsätta oss ett sådant förfarande med investeringsmedel. Investeringsmedlen behövs verkligen, för det finns så många objekt att genomföra. Om något enskilt objekt blir billigare, får detta inte innebära att förutsättningarna för att gå vidare och investera minskar.

För att vidga den här diskussionen, som har kommit att handla också en hel del om vägar, vill jag nämna ett sådant projekt i storlekordningen 2 miljarder kronor, nämligen Vedaprojektet, dvs. en ny bro över Ångermanälven. Det är nu bråttom med detta projekt, eftersom näringslivet i övre Norrland varje dag får lida av att den nuvarande bron över Ångermanälven är för svag, så att man måste åka omvägar. Med den nya bron förkortas avståndet mellan övre Norrland och övriga delar av landet med 8 km. Detta är en viktig regionalpolitisk insats.

Talmannen anmälde att Stefan Attefall anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 27 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Till Sten-Ove Sundström vill jag först säga att SJ inte har anmält några som helst kapacitetsproblem vid kombiterminalen i Luleå. Problemet är att terminalen är störande för omgivningen, eftersom den är belägen inne i Luleå. Detta är viktigt att hålla i minnet, men det är inte något skäl till att man inte skall gå vidare i diskussionen om att flytta terminalen till ett annat ställe. En ny terminal är mindre motiverad av företagsekonomiska skäl, och därför har SJ ensamt svårt att klara av den investeringen. Men man är naturligvis intresserad av att diskutera projektet med berörda kommuner och eventuellt med arbetsmarknadsstyrelsen.

Till Georg Andersson vill jag säga att vi kanske inte kan ta upp alla trådar i den här diskussionen, men Bothniabanan har väl åtminstone delvis reducerats till ett lättsinnigt löfte under valrörelsen. Vi studerar frågan, och jag tror att Georg Andersson och jag har samma uppfattning om att det måste vara en noggrann beredningsprocess. Man kan inte stå i riksdagens talarstol och lova saker och ting utan en ordentlig utredning bakom, där hela landets olika intressen vägs mot varandra.

Jag tar inte, Georg Andersson, televerkets uppskjutna förändrade taxestruktur som intäkt för att olika projekt har fördröjts – det finns ännu inga projekt som har fördröjts. Den nuvarande regeringen har, till skillnad från den förra, sagt sig vara beredd att rensa i balansräkningen genom att sälja ut de företag som lika gärna kan ägas och drivas av andra intressen. På det sättet kan man göra sådana satsningar i infrastrukturen som det inte finns företagsekonomiska incitament att göra för andra än för just staten.

Jag talade om att man under valrörelsen hade lagt fram föslag och beslutat om ett antal projekt, som skulle finansieras bl.a. genom att man ställde krav på en mycket stor avkastning för televeket. Nu uppfattar jag Georg Andersson som att han är beredd att inom sin partigrupp verka för att det beslut som den förra riksdagen fattade skall ligga fast, och det tolkar jag som positivt.

Slutligen, fru talman, ser vi i den här regeringen när det gäller taxenivå fram emot en ökad konkurrens som skall bidra till att konsumenter och näringsliv skall få en ännu effektivare och om möjligt ännu billigare teletrafik.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1991/92:56 om mänskliga rättigheter m.m. i Baltikum

Anf. 28 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Hans Göran Franck har i en interpellation ställt ett antal frågor rörande mänskliga rättigheter m.m. i Baltikum under krigsåren och i dag.

Fru talman! Redan under den första sovjetiska ockupationen åren 1940–1941 bortfördes och dödades baltiska judar. Enbart från Estland deporterades omkring 80 % av judarna i landet. När sedan den tyska ockupationen slutförts sommaren 1941, inleddes som bekant massiva judeförföljelser med det ohyggliga resultatet att blott något tiotusental av Baltikums ca 300 000

judar år 1945 överlevde. Ansvariga för dessa illdåd var utan tvivel främst de tyska nazisterna och de insatsgrupper ur SS som ledde utrotningsaktionerna i Baltikum. Tyvärr uppvisade utvecklingen i de baltiska staterna på denna punkt liknande drag som i andra öst- och centraleuropeiska länder som intogs av Hitler, nämligen att även lokalbefolkning i någon mån medverkade i dessa förintelseaktioner.

Det kan knappast råda något tvivel om att tyskarna bröt mot en framväxande folkrättsuppfattning som senare kodifierades när de mer eller mindre tvångsrekryterade balter till de olika försvars-, säkerhets- och polisbataljoner som inrättades liksom till Waffen-SS. Officiellt hette det visserligen att deltagandet i dessa förband var frivilligt, men i praktiken var denna frivillighet en chimär. I de flesta fallen sändes dessa enheter till östfronten som stridande förband, men vissa av dem deltog aktivt i judeutrotningarna i eller utanför Baltikum. Hit hör enligt historiska källor bl.a. den estniska Ernabataljonen och den litauiska 12:e bataljonen. Ibland hävdas i detta sammanhang att Waffen-SS endast skulle ha utgjort stridande förband. Så är ej fallet. Vissa av dessa trupper var visserligen att beteckna som närmast stridande fältförband, men Waffen-SS ansvarade även för koncentrationslägren.

I Baltikum har numera en process inletts för att rehabilitera de personer som dömts för olika slags politiska brott under den sovjetiska efterkrigsockupationen. I vartdera Lettland och Litauen handlar det om ca 35 000 personer. Sätten att genomföra processerna skiljer sig dock åt. I Lettland behandlar man varje enskilt fall för sig, och lettiska myndigheter har hittills avgjort knappt 2 000 ärenden. Av dessa har ett femtontal personer nekats upprättelse med hänvisning bl.a. till att de deltagit i judeutrotningen.

I Litauen ogiltigförklarade riksåklagaren samtliga de aktuella domarna, och de berörda personerna har rehabiliterats av parlamentet. Vad man på litauisk sida tagit ställning till har varit domar som avsett brott mot sovjetregimen. Däremot tycks man ej ha undersökt vad de rehabiliterade personerna gjort under den *tyska* ockupationen, trots att litauisk lag förbjuder rehabilitering av krigsförbrytare. Enligt uppgift har man därvid förbisett mellan 10 och 20 personer som uppenbart begått krigsförbrytelser. Av det mesta att döma har man i Vilnius sålunda agerat alltför brådstörtat och oöverlagt i detta avseende. Omvärlden har pekat på detta, och vi får nu hoppas att en ny och grundlig prövning av samtliga aktuella fall görs. Inte minst är detta av stor betydelse för Litauens internationella anseende.

I Estland antogs en rehabiliteringslag år 1990. Med denna som grund har hittills omkring 8 000 personer rehabiliterats. Totalt uppges över 40 000 personer vara berörda. Vid den individuella prövning som görs i dessa fall har hittills knappt 400 personer vägrats rehabilitering, bl.a. med hänvisning till att de begått krigsförbrytelser.

Hans Göran Franck har frågat mig om regeringen begärt att få listor över samtliga personer som rehabiliterats, så att en granskning kan göras. Svaret är nej. Vi varken kan eller bör ta på vårt ansvar att genomföra en sådan granskning, utan detta måste vara de baltiska myndigheternas sak. Däremot har jag i andra sammanhang framhållit den vikt vi i Sverige fäster vid att undersökningarna görs grundligt, så att inte några krigsförbrytare rehabiliteras.

På flertalet platser i världen, och tyvärr också i Sverige, förekommer antisemitism. Detta gäller inte minst länderna i Öst- och Centraleuropa, där antisemitismen på sina håll är mycket utpräglad. Också i Baltikum har detta slags strömningar i någon mån kommit till uttryck. Det är min bestämda uppfattning att antisemitism kraftfullt måste fördömas oavsett var den förekommer. Det kan dock inte hävdas att några *oroväckande* nazistiska eller antisemitiska aktiviteter förekommer just nu i Baltikum. De veteranmöten som hållits har närmast varit opolitiska till sin karaktär. I något fall har det tyvärr förekommit att företrädare för den beryktade estniska Erna-bataljonen inbjudits till sådana möten. Detta är jag den förste att beklaga. Det är nu viktigt att man i Baltikum tydligt markerar avstånd mot allt och alla som haft ett sådant samröre med nazisterna som exempelvis Erna-bataljonen hade.

Att, som Hans Göran Franck gör, tala om minoritetsfientliga högerextremistiska aktiviteter är i högsta grad tveeggat. I dag förs i framför allt Estland och Lettland en mycket livlig debatt om vilka personer som skall kunna få estniskt resp. lettiskt medborgarskap. För en utomstående kan vissa synpunkter i denna debatt kanske tyckas minoritetsfientliga. Men man måste här vara medveten om att det som Baltikum råkat ut för i detta avseende inte är en mångnationell, begränsad invandring på immigrationsländernas villkor såsom vi i västvärlden känner invandringen, utan en medveten kolonisationspolitik från Sovjetunionens sida.

Med de dimensioner och de demografiska följder denna politik fått är det på intet sätt märkligt att medborgarskapsfrågan blivit både central och ibland tillspetsad i den politiska debatten. Några "oroväckande minoritetsfientliga högerextremistiska aktiviteter" är det dock inte fråga om. I stället uttrycker de flesta politiker i dessa stater förståelse för de problem immigranterna nu ställs inför, och det förekommer inte några högljudda krav på att dessa måste lämna Baltikum. Vad frågan gäller är som sagt vilka krav på bosättningstid, språkkunskaper etc. som skall krävas för den som vill bli medborgare.

Låt mig här säga att frågan om medborgarskap givetvis har en viss koppling till de mänskliga rättigheterna. I dag har immigranterna i Baltikum sovjetiskt medborgarskap. Det måste vara en självklarhet att de som inte önskar eller för närvarande inte kan få medborgarskap i den baltiska stat där de bor ges möjlighet att erhålla exempelvis ryskt eller ukrainskt medborgarskap, om den framtida situationen i hittillsvarande Sovjetunionen skulle innebära att det sovjetiska medborgarskapet inte längre kommer att gälla.

Respekt för folkrätten, för FN:s och ESK:s principer om de mänskliga rättigheterna är en hörnsten i svensk politik. Detta visar inte minst vårt omfattande engagemang i internationella fora i dessa frågor. Det är för oss en självklarhet att alla FN:s medlemsstater och samtliga deltagare i ESK-processen i praktiken lever upp till sina internationella åtaganden. Vi utgår från att de tre baltiska staterna i egenskap av FN-medlemmar och ESK-stater gör sammalunda, och det har vi redan framfört till dem i olika sammanhang. Jag har i dag inte någon anledning att tro att Estland, Lettland eller Litauen kränker vare sig de mänskliga rättigheterna eller andra delar av folkrätten. Självklart kommer vi dock också fortsatt att noga följa utvecklingen på detta område även i Baltikum.

Slutligen frågar Hans Göran Franck vilken betydelse förekommande kränkningar av folkrätten och de mänskliga rättigheterna i Baltikum skulle ha för vår biståndspolitik. Låt mig här börja med att hänvisa till vad som sades i regeringsdeklarationen, nämligen att biståndspolitiken läggs om i riktning mot ett väsentligt starkare stöd för demokrati och marknadsekonomi. Detta innebär att vi nu i högre grad än tidigare fäster vikt vid att mottagarna av det svenska biståndet är demokratiska länder eller i vart fall mycket klart går i en sådan riktning. Det innebär därmed också att vi gör en koppling till ländernas respekt för de mänskliga rättigheterna och andra delar av folkrätten.

Fru talman! Sker allvarliga kränkningar härvidlag i något land som tar emot svenskt bistånd, kommer detta inte bara att påtalas av oss, utan också att medföra att vårt stöd till detta land påverkas. Denna principiella uppfattning gäller generellt, och jag är övertygad om att den delas av majoriteten av det svenska folket. Det är också denna inställning som lett till vår omprövning av exempelvis biståndet till Cuba. När det gäller Baltikum vill jag dock hänvisa till vad jag tidigare sade, nämligen att dessa länder inte kränker de mänskliga rättigheterna eller andra delar av folkrätten. I dag finns det därför inte någon grund för ett sådant slags koppling.

Anf. 29 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Det är av största vikt att demokratin och rörelsen för de mänskliga rättigheterna i Baltikum får allt tänkbart stöd. Under våren gäller det för riksdagen att fatta beslut som får verklig betydelse och verkan i de baltiska staterna. Problemen, som regeringen delvis synes bortse ifrån, får bedömas som mera allvarliga än i andra länder, beroende på att den demokratiska rörelsen i Baltikum är förhållandevis ny. Den har vida mindre styrka än i de etablerade demokratierna då det gäller att motverka extremistiska, rasistiska, nazistiska och andra antidemokratiska tendenser. Vi måste också göra klart att samtliga baltiska stater på 30-talet hade en från demokratisk synpunkt mycket olycklig period.

Det kan mot denna bakgrund vara svårt att med kraft och på ett demokratiskt sätt göra upp med de ytterst allvarliga tendenser som har förekommit.

Illdåd som förekom under ockupationstiden finns belysta i Alf Svenssons svar. Det rörde sig alltså om närmare 300 000 människor som blev undanröjda.

Det var inte mindre än 175 000 litauiska judar som dödades. Per Ahlmark, som är väl insatt i dessa frågor, säger att det 1941 fanns 80 000 judar i Vilnius getto och att det 1944 inte fanns några kvar.

Under den process som förekom fick nazisterna assistans av antijudiska litauiska rörelser. På motsvarande sätt medverkade även letter. Såväl litauisk som lettisk polis var de agerande behjälplig vid judeslakter. I Litauen fanns också uppgifter om "band" som på eget initiativ uppsökte och dödade judar.

Regeringen bör verka för full offentlig insyn i dessa förhållanden som gäller rehabilitering och som har förekommit i alla de tre baltiska länderna. Regeringen bör verka för att inga krigsförbrytare rehabiliteras. Dessutom bör

regeringen medverka till att minoritetsproblemen löses i överensstämmelse med gällande rättsprinciper och gällande konventioner.

Det är slutligen viktigt att regeringen vid biståndsgivningen verkar för att de baltiska länderna strikt iakttar demokratiska fri- och rättigheter och rättsstatliga principer.

Jag har i min interpellation inte gjort något uttalande om i vilken utsträckning det förekommer nazistiska, antisemitiska eller minoritetsfientliga aktiviteter i Baltikum i dag, utan jag har frågat om det förekommer och i så fall i vilken utsträckning.

Anf. 30 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Varje diskussion om krigsförbrytelser måste utgå från respekt för offren och avsky för dåden. Det finns ingen annan möjlighet. Vi får aldrig luras att ställa den ena nationella eller andra gruppen mot den andra. Krigsförbrytelser och allt kring detta handlar alltid om grundvärden. Och den debatt som förs om Baltikum och mänskliga rättigheter handlar också om grundvärden för hela det demokratiska Europa.

Europatanken har fått sin kraft av erfarenheterna av 1900-talets diktaturer och de katastrofer som diktaturerna bär ansvaret för. Det ömsesidiga beroendet mellan självständiga demokratier är ett av hindren mot en upprepning av historien. Ett annat hinder är kunskapen om den historiska sanningen.

Biståndsministerns uttalanden i höstas skapade uppmärksamhet, dess värre bl.a. på grund av att de var litet opreciserade och att de på ett litet svårbegripligt sätt ifrågasatte det svenska samarbetet med Baltikum. Detta var olyckligt därför att det samtidigt givetvis är utmärkt och önskvärt att svenska statsråd och andra svenska politiker engagerar sig i vakthållningen mot alla försök att släta över krigsförbrytelser eller extrem politisk verksamhet. Fler borde känna detta ansvar.

De baltiska länderna har från 1940 till 1991 upplevt tre ockupationer. Självfallet deltog baltiska medborgare i olika befattningar i förbrytelser som då begicks. Så skulle det säkerligen ha blivit också i Sverige om det i stället hade varit vi som hade drabbats. Och säkerligen deltog baltiska medborgare inte bara på de sätt som berörs i Alf Svenssons svar utan också på andra sätt. I dagens Svenska Dagbladet finns det en artikel av författaren Peeter Puide som beskriver andra uppgifter av samma karaktär.

Det som inträffade under de varandra snabbt avlösande ockupationerna under andra världskriget och under hela den långa perioden därefter har skapat svåra trauman i de baltiska staterna. Men ingen läkning har kunnat ske, eftersom den sovjetiska ockupationen ända fram till dess att den hävdes under förra hösten har förhindrat all normal forskning och all offentlig debatt, och dessutom utnyttjat varje verkligt eller påstått brott under den tyska ockupationen till att på ett kränkande sätt beskylla balter i största allmänhet för nazistiska, fascistiska och antisemitiska sympatier och tankegångar. Den propagandan har under lång tid tyvärr färgat mångas bild av den baltiska frågan i Sverige – och den har förts även i vårt land. Uttrycket baltfascister var en gång i världen gängse i politisk propaganda från vissa kretsar i Sverige.

I dagens situation är det helt naturligt på det sättet att det finns misstro runt om i de baltiska samhällena mot allt och alla, kan man nästan säga. Olika grupper misstror varandra. Alla vet att en rad personer – somliga känner man till och somliga känner man inte till – har deltagit på olika sätt under den långa sovjetiska ockupationen och under de tidigare ockupationerna. Det finns anklagelser och motanklagelser. Det enda sättet att få slut på denna situation, som naturligtvis riskerar att förgifta det demokratiska återuppbyggnadsarbetet och det nationella livet, är att man med hjälp av seriös historieforskning ordentligt kartlägger vad som hände.

Vi har i många olika sammanhang, i denna kammare och i andra sammanhang, diskuterat tänkbara svenska insatser för att stärka demokratin i våra baltiska grannländer. Jag tror att en väsentlig insats skulle vara att ge det stöd som kan behövas för att få en fungerande rättsapparat och därmed också skapa möjligheter för en rättslig prövning av de brott som kan behöva prövas och som inte har kunnat utsättas för ordentlig prövning under tidigare regimer. Man kan kanske också tänka sig medverkan på något sätt till forskning, inte bara om det som hände i de baltiska länderna utan även om Sveriges egen del i den baltiska tragedin.

Alf Svensson har uppfattat några formuleringar i Hans Göran Francks interpellation som att det i dag skulle finnas en risk för nazism i Baltikum. Hans Göran Franck ville själv nu ta avstånd från den tanken. Jag vill understryka detta. Alla nazistiska aktiviteter i alla sammanhang i alla länder är alltid oroande. Men jag tror ändå att man kan göra bedömningen att det är osannolikt att nazismen på nytt skulle kunna bli populär i Baltikum. Däremot är det naturligtvis så att ekonomiskt kaos och extrema förhållanden i alla länder kan skapa grogrund för extrema politiska rörelser. Men det är inte det som den diskussion som vi för i dag gäller, utan den gäller mer förhållandet till historien. Historien är viktig för nuet. Man måste skapa klarhet om vad som hände för att kunna gå vidare. Men jag har den starka övertygelsen att de ledande politikerna i de baltiska länderna, åtminstone de politiker som jag själv har kommit i kontakt med, är beslutna att försöka genomföra detta.

Anf. 31 PEETER LUKSEP (m):

Fru talman! Ledamöter! Jag vill uttrycka min uppskattning över statsrådets svar på denna interpellation. Jag tycker att svaret andas saklighet och studium av vad som faktiskt försiggick i Baltikum under kriget. Därigenom blir det i någon mån en nyansering eller t.o.m. en korrigering av den spridning som uttalandena i höstas fick.

Jag är samtidigt något förbryllad över att vissa av dessa frågor återkommer, inte för att frågan inte skulle vara fri utan mer för att frågorna i sig insinuerar att det i dag skulle förekomma några nazistiska eller högerextrema tendenser i Baltikum. Det är helt klarlagt att balter har medverkat i krigsförbrytelser under andra världskriget, i nazistiska krigsförbrytelser lika väl som i kommunistiska. Detta vet man mycket väl i Baltikum. Frågan är om det i dag förekommer sådana tendenser.

Det är på tre områden som anklagelser har framförts. På ett av dessa områden gäller anklagelserna att man skulle ha rehabiliterat krigsförbrytelser

och därigenom så att säga ha uttryckt uppskattning av eller i varje fall bristfälligt klander mot förbrytelserna. Saken har klargjorts välgörande tydligt i statsrådets svar, och jag vill bara tillägga en sak, nämligen att ett av de stora problemen när det gäller att ta itu med krigsförbrytelserna i dag är att hela den rättsapparat som finns i Baltikum i princip är ett arv från KGB. Det finns ingen oberoende och självständig rättsapparat av den typ som på ett välgörande sätt skulle kunna studera varje enskild anklagelse. Detta är en verklighet man lever med. Vi måste respektera detta, och vi måste på olika sätt hjälpa till att förändra förhållandena. Därigenom är naturligtvis svenska insatser för att bygga upp ett nytt rättsväsende och alltså förändra det gamla av största vikt.

Det andra man refererar till är veteranmötena som har ägt rum i Baltikum. Det är klart att bland de veteraner som deltar finns det människor – det hör till bilden av krigsveteraner – med alla möjliga försyndelser på sitt samvete, en del kanske något mindre allvarliga, en del mera allvarliga. Men Hans Göran Francks kompisar – eller rättare sagt Hans Göran Francks tidigare kompisar – har ju ställt till det på ett sådant sätt i Baltikum att också några hundra finska eller tyska mark i månaden är av allra största vikt för en krigsinvalid. Att få tag på sådana pensioner har varit ett av syftena med dessa möten. För att man skall kunna kalla mötena i någon mån nazistiska eller högerextrema måste det ju innehållsmässigt förekomma någonting på mötena som antyder att det här finns en politisk vilja. Annars vore det ju så att om en f.d. nazist åker spårvagn skulle det göra spårvagnen till en nazistisk sådan. Så är det givetvis inte, utan det krävs något element av politisk markering, något element av politisk aktivitet. Sådant var helt frånvarande på mötena, och dessa möten är nästan exempel på demokratisk tolerans i jämförelse med bl.a. en del aktiviteter som äger rum i kommunalt finansierade ungdomslokaler i Stockholm, där man dricker öl och tittar på hakkors. Så jag tror att det är farligt att uttala sig om företeelser som man har en alltför ytlig kännedom om.

Slutligen vill jag också kommentera frågan om minoriteter i Baltikum. Det är ju så att ryssarna i Baltikum, i alla tre länderna, i dag har möjlighet och rättighet att i praktiken överallt i den dagliga tillvaron använda sitt modersmål. I affärer, vid undervisning i skolor, i beslutande församlingar – överallt kan de i stort sett använda sitt modersmål. Man kan jämföra med hur det är t.ex. för den stora finska minoriteten i Sverige – människor som har kommit hit på ett legalt sätt, som delvis har funnits i Sverige under århundraden t.o.m. Kan dessa människor ställa krav på skolor, kan de därigenom också få skolundervisning på sitt modersmål, kan de använda sitt modersmål i denna kammare, för att ta ytterligare ett exempel?

Jag tror att man skall vara försiktig med att kritisera de baltiska ländernas minoritetspolitik. Man skall ta hänsyn till den historiska bakgrund som föreligger i Baltikum samt kanske också jämföra med det svenska samhället, innan man alltför snabbt uttalar förkastelsedomar.

Tack så mycket!

Anf. 32 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag är tacksam för att den här interpellationen har framställts så att jag har fått detta tillfälle att – enligt min egen uppfattning –

grundligt svara på frågan och förhoppningsvis också räta ut en del frågetecken.

Låt mig med kraft få säga, att glädjen kan inte vara större hos någon – jag vågar faktiskt säga det – än hos mig över att demokratierna byggs upp nu i Estland, Lettland och Litauen. Jag tycker också att man – jag vet inte hur många gånger jag har sagt detta, och jag hoppas att det har nått fram till ledamöterna här i kammaren och till många andra – att Sveriges historia i detta avseende, om vi tänker på Molotov–Ribbentrop-pakten, är sannerligen inte hedervärd.

Vidare vill jag understryka att när vi talar om de historiska förvecklingarna får vi se till att lyfta in stalinismen och deportationerna under den perioden liksom nazisternas fasansfulla agerande. Det får inte bli balterna som, därför att dessa händelser ägde rum i de baltiska staterna, måste uppbära skulden för det skedda.

Att det sedan fanns medlöpare, som jag sade i mitt svar, är uppenbart. Jag tror det var Håkan Holmberg som sade att sannolikt hade det funnits sådana också i Sverige, och det fanns ju medlöpare varhelst nazismen dök upp. Jag har sagt vid varje tillfälle, då de här frågorna har varit på tapeten, att vi har anledning att sopa framför egen dörr. Vid varje sådant tillfälle har jag också sagt att farhågorna inte är isolerade till någon enskild nation utan förekommer i Östeuropa, i Västeuropa, i Sverige. För mig har rädslan för att något sådant här skulle få utrymme i en spirande demokrati varit så stor att jag kan tillstå att ordvalet ibland kanske blev litet för hett, men det har varit fråga om vänskap till balterna och omtanke om balterna.

Rent generellt och principiellt kan jag säga att min uppfattning är att allt vad jag gör och säger kunde göras och sägas bättre. Jag vill emellertid starkt understryka att min vänskap till balterna har varit genuin och äkta, och jag hoppas att detta har uppfattats av Luksep och andra sedan många år tillbaka.

Men den principiella ståndpunkten som finns i regeringsförklaringen måste naturligtvis få gälla som princip och gälla generellt. Jag tror också att det är helt riktigt både i fråga om Baltikum och i fråga om andra stater som vi har biståndsrelationer till att vi är med för att stärka rättsapparaten, som Håkan Holmberg sade. Vi har inte tänkt sitta på åskådarläktaren och se vad som händer – vi vill aktivt vara med för att göra våra närliggande grannars demokratibyggande så fast och så snabbt som möjligt.

Anf. 33 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att ytterligare polemisera mot någon utan endast för att understryka att den historiska period vi talar om i alla fall när det gäller nazistiska krigsförbrytelser är någonting unikt, nämligen försöket att förinta hela den judiska befolkningen i den del av Europa som nazisterna kontrollerade. Det finns ett ansvar som vi alla har – i Sverige liksom i andra länder – att hålla minnet av dessa händelser levande. Jag säger detta därför att det just i dessa tider förekommer en form av nynazistisk propaganda som har nått Sverige också, på temat att dessa händelser är påhittade från början till slut.

På det här sättet är det oavsett om vi talar om Baltikum eller om vårt eget land eller om något annat land i Europa. Jag noterade för en tid sedan att

Kroatiens president har publicerat en bok som enligt uppgift innebär att man försöker släta över vad som hände i den delen av Europa under samma tid. Detta får aldrig lyckas, och vi har ett gemensamt ansvar för att se till att det aldrig lyckas.

Anf. 34 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag vill upprepa som min uppfattning att samtliga baltiska regeringar och myndigheterna i Baltikum snarast bör offentliggöra de beslut som har fattats i rehabiliteringsfrågan. Man måste stå fast vid besluten i fortsättningen när det gäller ärenden som kommer upp.

Jag har inte begärt att den svenska regeringen skall genomföra någon granskning. Däremot har jag frågat om regeringen begärt att få del av rehabiliteringsbesluten. Det är ett fullt berättigat krav.

Om ärendena handläggs korrekt, finns inget att dölja. För den som blir rehabiliterad är det en fördel att offentligheten vet att han eller hon är rentvådd.

Det finns åtskilliga organ som kan granska detta. Ett av dem är Simon Wiesentahls center, som tidigare har gjort ett utomordentligt förtjänstfullt arbete. Det har sagts att Israel och USA skulle komma i fråga för en granskning. Hur har det gått med detta, Alf Svensson? Finns det några uppgifter om att man från dessa länder har satt i gång en granskning och har insyn?

Anf. 35 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag måste tillstå att jag inte känner till vad som har hänt under den allra senaste tiden, men jag känner väl till Simon Wiesentahl-institutets önskemål om att få ta del av vad som har hänt, i synnerhet i Litauen. Det är viktigt att understryka vad Håkan Holmberg sade om rättsapparaten i dessa länder, och det gäller särskilt situationen i Litauen. Jag tror att det vore en styrka om man tog hjälp av internationell folkrättslig expertis för att utreda vilka som är krigsförbrytare och vilka som inte är det. Men jag förväntar mig naturligtvis att det initiativet tas av regimen i Litauen.

Anf. 36 PEETER LUKSEP (m):

Herr talman! Såvitt jag vet har samtliga baltiska regeringar förklarat sig villiga att delge materialet till internationella undersökningskommissioner. Detta kommer också att ske så småningom. Två faktorer har styrkt Litauens inledande ovilja att delge information till Simon Wiesentahls center. Den ena är att materialet var relativt oöverskådligt, och mycket av materialet satt fast i KGB:s arkiv. Man hade själv inte riktigt grepp om allt. Man ogiltigförklarade domar en masse utan att ha varje domslut och varje papper framför sig. Sedermera har man kommit åt flera av handlingarna och jobbar nu systematiskt med detta. Det kommer att reda ut sig.

Balterna har en viss misstänksamhet mot Simon Wiesentahls center. Det gäller inte Simon Wiesentahl utan centret som bär hans namn. Centret medverkade aktivt på den gamla goda tiden, som det heter, med sovjetiska källor för att kartlägga baltiska krigsförbrytare i väst. I vissa fall var det säkert korrekt, medan man i andra fall kan ifrågasätta om de sovjetiska uppgifter som Simon Wiesentahls center använder sig av var korrekta. Detta ledde också

till att en estnisk äldre man utvisades från USA till Sovjetunionen, där han avled strax efteråt. Därigenom har centret ådragit sig en stor misstänksamhet från baltisk sida. Detta antyder väl en del om den försiktighet man bör ha så att man inte alltför kategoriskt uttalar sig om krigsförbrytelser under andra världskriget. Man kan hamna i situationer där ens syften misstänkliggörs.

Anf. 37 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Självfallet måste regeringarna och myndigheterna i de baltiska staterna medverka till att vi skall kunna få den nödvändiga insynen i hur dessa ärenden hanteras och om de beslut som fattas. Även om det är sagt vill jag betona att man inte får vika från kravet att enskilda, riksdagsmän och regeringar skall utöva påtryckningar för att processen verkligen skall komma i gång på detta sätt. Det är beklagligt att denna insyn ännu inte har kommit till stånd. Det enda positiva jag kan se när det gäller Litauen är att man tydligen har avbrutit den mera generella beslutsordningen och övergått till en individuell ordning.

Jag har under hela denna debatt undvikit att ta upp de uttalanden av Alf Svensson som var återgivna i pressen. Jag vill ändock anknyta till vad jag först sade i mitt inlägg, nämligen att Per Ahlmark som är välinformerad i dessa frågor, i likhet med Simon Wiesentahl, har uttryckt stark oro över de möten som har förekommit i dessa länder. Före detta SS-veteraner har inte bara inbjudits utan även medverkat i möten. Man har kunnat ange en rad platser där så har varit fallet. Vi måste i all fall göra klart att SS var en kriminell organisation enligt Nürnberg-domstolen. Det här är, som Håkan Holmberg så riktigt sade, en mycket allvarlig fråga. I de baltiska folkens strävanden efter demokrati vore det en hjälp om de verkligen kunde göra upp med det förflutna och se till att de krafter som verkade före och under kriget inte kommer tillbaka. Då kan vi säkra en demokratisk utveckling med mänskliga rättigheter i alla de baltiska staterna, vilket vi högst av allt önskar.

Förste vice talmannen anmälde att Peeter Luksep anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1991/92:61 om Moçambique

Anf. 38 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margareta Winberg har i en interpellation ställt fyra frågor till utrikesministern rörande Moçambique.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Margareta Winbergs första, övergripande fråga avser regeringens bedömning av den aktuella situationen i Moçambique. Det är, som Margareta Winberg påpekar, ingen överdrift att påstå att läget i Moçambique är utomordentligt allvarligt. Landet befinner sig sedan många år i en djup kris. Moçambique är enligt Världsbankens statistik det fattigaste landet i världen.

Krig, kaos och svält genomsyrar samhället. Det mänskliga lidandet är oerhört.

Moçambiques största problem under början och mitten av 1980-talet var att landet härjades av ett Sydafrikastött destabiliseringskrig genom gerillarörelsen Renamo. Problemen, våldet och osäkerheten har fortsatt under slutet av 1980-talet och fortsätter alltjämt. Syftet med Renamos verksamhet, som är inriktad på terror, är oklart. Det finns tecken på att Renamos beroende av stöd utifrån har minskat under de senaste åren. Regeringens bristande kontroll över landets territorium, statsapparatens funktioner och funktionärer är, enligt min mening, alarmerande tecken på en statsbildning i begynnande upplösning. Den tilltagande laglösheten, spridningen av väpnat våld till nya grupperingar och korruptionen liksom den bristande kapaciteten att genomföra planerade förändringar är ytterligare tecken på en ökande politisk instabilitet. Det är en mycket svår uppgift att bistå ett land i så djup kris. Det är emellertid oerhört viktigt att hjälpa de miljontals nödlidande människor som finns i Moçambique. Det finns enligt min mening starka humanitära motiv för ett fortsatt bistånd till Moçambiques lidande befolkning.

Herr talman! För att kortfattat besvara Margareta Winbergs tre övriga, mer specifika, frågor, låt mig börja med frågan om regeringen är beredd att arbeta för ett svenskt deltagande i en kommission som skall övervaka fredsavtalets genomförande. Ett eventuellt svenskt deltagande är självfallet beroende av en rad olika faktorer. Det gäller exempelvis berörda parters inställning till hur en övervakning skall organiseras och den politiska situationen i regionen. Förutsatt en positiv utveckling i fredsförhandlingarna ställer sig regeringen positiv till att Sverige spelar den roll som kan ankomma på oss i en eventuell fredsövervakningskommission. Områden av särskilt intresse för Sverige inom en sådan övervakningskommission är de civila komponenterna, t.ex. politiska partiers ställning, allmänna val och yttrandefrihet.

Den tredje frågan rör det stöd regeringen är beredd att ge vid införandet av flerpartisystem. Sverige har länge uttalat sin vilja att stödja direkta demokratiinsatser i Moçambique. Sedan en tid pågår diskussioner mellan Moçambique, Sverige och andra givare om hur sådana insatser skall organiseras och koordineras. Det är min övertygelse att ett demokratiskt styrelseskick, marknadsekonomi, politisk pluralism och gott regeringsutövande är en förutsättning för varaktig utveckling i Moçambique likväl som i andra länder.

En förutsättning för att biståndet skall fungera, vare sig det rör sig om katastrofbistånd under krig eller återuppbyggnadsbistånd i fred, är fungerande och pålitliga mottagarstrukturer. Korruption, missgrepp och felaktiga prioriteringar utgör allvarliga hot mot Moçambiques utvecklingssträvanden. Det är vår avsikt att ändra det svenska biståndet så att det bättre anpassas till Moçambiques situation och de rådande förutsättningarna. Misstankar om korruption och missgrepp skall utredas. Sveriges framtida bistånd till Moçambique skall efter omprioriteringar och ökad tonvikt på uppföljning och revision, fortsatt utgöra ett kraftfullt stöd till Moçambiques nödlidande befolkning och till återuppbyggnad av landet sedan en fredsuppgörelse uppnåtts.

Detta är också svar på Margareta Winbergs fjärde fråga, huruvida regeringen är villig att kraftfullt satsa på stöd för återuppbyggnad av Moçambi-

que. Moçambique är i dag den största mottagaren av svenskt bilateralt bistånd. En stor del av de program som i dag stöds av Sverige har förutsättningar att ingå i ett återuppbyggnadsprogram. Under det senaste samordningsmötet för givare i december förra året markerades tydligt viljan att i händelse av fred inrikta det internationella biståndet på återuppbyggnad.

Anf. 39 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Tack för svaret!

Jag noterar att statsrådet understryker Sveriges vilja att delta i återuppbyggnadsarbetet, i utvecklingen av demokratin och övervakningen av ett eventuellt fredsavtal. Något annat borde man inte heller vänta sig av ett alliansfritt och solidariskt Sverige. Men svaret är på flera punkter svävande, och det andas en okunnighet om de strukturella och politiska problem som landet brottas med. Jag skall ge några exempel.

Det står så här: "Förutsatt en positiv utveckling i fredsförhandlingarna ---." Men man kan inte som FN-medlem bara sitta och vänta på freden. Numera finns det ju erfarenheter av ingripanden, åtminstone i oljeländer.

Renamos hållning beror på det stöd som kretsar i olika länder ger, materiellt och politiskt. Världssamfundet måste utöva påtryckningar på Renamos hjälpare, och vi tillhör världssamfundet. Hur tänker regeringen agera? Frågan är viktig, därför att fria val blir en illusion om terroristerna får administrera vissa områden. Renamo måste demobiliseras.

Korruption måste bekämpas, i Östeuropa likaväl som i Afrika. Det är också den moçambikiska statsledningens åsikt, som väl Alf Svensson numera känner till.

Jag vill erinra om något som inte står i statsrådets svar. Vid en konferens med givarländerna 1990 bad Moçambiques regering om hjälp för att bekämpa den korruption som både ärvts från kolonialtiden och fått ny näring genom den allmänna demoraliseringen under ett par decenniers krig. Jag vill gärna veta om givarländerna hörsammade Moçambiques begäran. Vad gör regeringen? Hjälper man till med organisering av förvaltningen? Hjälper man till att utbilda mer kvalificerade tjänstemän? Ger man råd om hur redovisning och ansvar utövas i allmän förvaltning?

När vi ändå är inne på ämnet korruption, undrar jag om statsrådet här och nu vill bekräfta eller ta avstånd från de tidningsuppgifter där det har påstått att namngivna regeringsledamöter skulle vara inblandade i korruptionen. Fick Alf Svensson ett papper av utrikesminister af Ugglas där de namngivna statsråden fanns upptagna? Jag tror att många engagerade Afrikavänner skulle uppskatta ett svar.

Statsrådet uttrycker en allmänt hållen övertygelse om att marknadsekonomi skall bidra till Moçambiques utveckling. I mitt tycke är det en något svepande schablon, som inte räcker i det här fallet.

Problemet är ju att Moçambique har ärvt en kolonial ekonomi av ett speciellt slag. Stora, privata monopol, som producerade bomull, socker, jute och kol, dominerade ekonomin. Portugisiska staten fastställde alla exportpriser. Arbetet utfördes av tvångsarbetare, rekryterade av regeringen. Bankväsendet kontrollerades av sydafrikanskt och brittiskt kapital, kolpro-

duktionen av det belgiska företaget Union Minière. Småbrukarna tvingades leverera till underpriser eller hotades med tvångsarbete.

Någon marknadsekonomi kom aldrig till stånd i Moçambique. Vid frigörelsen gav sig de portugisiska industri- och plantageägarna i väg. De lämnade efter sig en efterbliven, osund och i långa stycken förstörd struktur. Det fanns ingen inhemsk företagarklass. Befolkningen var till 95 % analfabeter, och nästan ingen hade högre utbildning. Efter självständigheten utsattes landet för en handelsbojkott från västländerna som hävts först på sistone.

Så låter historien, Alf Svensson. Därför måste processen ta tid. Infrastrukturen måste byggas upp innan en fungerande marknadsstruktur över huvud taget kan få växtkraft. I dag finns den bara i detaljhandeln och på lokala marknader. Statsrådet menar väl inte att sydafrikanskt eller belgiskt kapital skall köpa upp landet? Det är bl.a. dessa intressen som betalar terroristerna. Moçambiques ekonomiska och sociala historia är speciell, och därför måste utvecklingsinsatserna utgå från detta faktum.

Till slut vill jag ställa en tredje fråga. FUF, Föreningen för utvecklingsfrågor i Sverige, har som tradition att årligen bjuda in biståndsministern i samband med att budgeten publiceras. Denne har alltid kommit, men Alf Svensson kom inte i år. Beror det på ointresse, eller är det en ny linje från den borgerliga regeringen?

Anf. 40 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag har fäst mig vid några formuleringar i statsrådets svar, bl.a. detta att syftet med Renamos verksamhet, som är inriktat på terror, är oklart och att det finns tecken på att Renamos beroende av stöd utifrån har minskat under de senaste åren. Jag kan hålla med om att det finns vissa tecken som tyder på detta, men helt oklart är det väl ändå inte vad Renamo har syftat till och varifrån man får sina vapenleveranser och sin kraft.

Moçambique har ett strategiskt läge i området, genom att man har hamnstäderna Maputo och Beira, som är mycket viktiga för inlandet och de länder som inte har kust. Det har varit Sydafrikas strategi, att genom att försvaga Moçambique också kunna försvaga Zimbabwe och Zambia, som är så beroende av hamnarna.

Järnvägen mellan Harare och Maputo sprängdes av terroristerna, och tågen har stått stilla under många år. Därför har man inte heller kunnat transportera varor från Zimbabwe och Zambia ner till den gamla staden Lourenço-Marques, som nu alltså heter Maputo.

Detta visar också på svårigheten att hjälpa ett land som är i krig – det är ett regelrätt krig som pågår, ett gerillakrig. Såsom jag och många med mig har bedömt det, underblåser Sydafrika de motsättningar som kan finnas inne i Moçambique. Denna oroshärd har förlamat landet under många år.

Det är nu viktigt att vi kan finna vägar för att hjälpa till, genom att gå runt den administration som belastas av korruption. Det gäller att hitta de kanaler där vi kan hjälpa till att rensa upp.

Jag håller med Margareta Winberg när hon säger att portugiserna lämnade efter sig ett land där utbildningen var eftersatt. I t.ex. Zambia och Zimbabwe fanns det en annan tradition än i de portugisiska kolonierna. Därför

är utbildning en mycket viktig del, och det gäller att hitta kanalerna in till de krafter som vill ha en annan tingens ordning.

Man måste också säga att det var olyckligt att Moçambique efter portugisernas abrupta tillbakadragande föll in i en socialistisk och kommunistisk tradition. De metoderna har inte underlättat det hela när man har försökt styra landet. Nu är det en annan tingens ordning, och andra möjligheter öppnas.

Det är närmast om detta som jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet: Ser statsrådet i dag några möjligheter att slussa svenskt bistånd förbi korruptionen in till utbildning och stöd för dem som vill ändra tingens ordning i Moçambique?

Anf. 41 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! När man hör Margareta Winberg lägga ut texten får man nästan en känsla av att relationerna mellan Sverige och Moçambique är så eländiga de kan vara och att det inte finns något förnuft och intresse hos den nuvarande regeringen av att satsa på Moçambique.

Vi ger ett omfattande förvaltningsbistånd, som syftar till att bygga upp just statsapparatens kompetens. Det kan inte vara obekant för dem som vill tillägna sig den kunskapen. Vi för en dialog med Moçambique om hur vi skall kunna stödja korruptionsbekämpande åtgärder. Den frågan berördes senast i ett samtal med minister Matsinha, som snabbt kom hit.

Vi sitter inte med armarna i kors och väntar på freden. Vi gör stora insatser. Jag vill påstå att det också kom fram i mitt svar att Moçambique är den stora mottagaren av bistånd från svensk sida. Vi hjälper alltså till så gott vi någonsin kan.

Jag har inte namngivit några statsråd som har varit involverade i korruption. Men jag påstår att det finns korruption, och jag påstår att vi från svensk sida har påtalat detta vid ett flertal tillfällen, också under den föregående regeringens period.

Statssekreteraren Bengt Säve-Söderbergh tog upp detta mycket kraftfullt. Det måste vara en uppgift för regeringen i Maputo att själv engagera sig för att ta itu med korruptionen och inte vältra över den uppgiften till givarländerna. Det har jag också klart understrukit för minister Matsinha.

Korruption förekommer – det är inte någonting som vi beskyller Moçambiques regering för; det tillstår den för övrigt själv.

Vad jag vill ha sagt med svaret är att Renamo fortsättningsvis får stöd utifrån men att stödet har minskat.

Jag vill också här gärna understryka något som Biörsmark tog upp. Den koloniala tidens missgrepp och det elände man lämnade efter sig spelar naturligtvis en stor roll för den regim som nu skall bygga för framtiden. Men det var ett missgrepp – det skulle vara intressant att höra om inte t.o.m. Margareta Winberg kan tillstå det – att i Moçambique slå in på planhushållningens väg och försöka etablera ett marxistiskt system. Det är det vi nu skall hjälpa dem ur. Jag hoppas att vi kan vara överens på den punkten.

Regeringen kommer att granska situationen som för närvarande är för handen för att om möjligt finna bättre kanaler för att nå ut till dem som vi vill nå. Om vi inte ger entydiga signaler mot korruption begår vi enligt mitt

sätt att se ett fatalt misstag visavi de fattiga. Då når hjälpen inte dit; den hamnar i andras fickor. När vi får den ena rapporten efter den andra om att så är fallet, exempelvis när det gäller livsmedelsbiståndet, kan vi inte förbli stillatigande, utan då skall, tycker jag, en oberoende, partssammansatt kommission dit och undersöka. Vår vilja är att hjälpa folket och inte att resurser skall hamna i andras fickor.

Jag vill också svara på påståendet om ointresse för FUF. Herr talman! Jag hade med stor glädje åkt dit. Var det inte litet onödigt att försöka tillvita mig ointresse för att infinna mig på det mötet? Det var nämligen så, Margareta Winberg – jag beklagar att detta inte har nått ut – att Mexicos president inbjöd en representant för Sveriges regering att vara med vid undertecknandet av fredsavtalet för El Salvador. Där gjorde jag något som man nästan skulle kunna kalla en blixtutryckning, eftersom – som många sade – den segern också var en seger för svenskt vidkommande; vi har engagerat oss mycket för freden i El Salvador. Så gick alltså statssekreteraren till FUF. De recensioner som nått mig är att han gjorde mycket bra ifrån sig.

Anf. 42 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det var ju bra att ni diskuterade hur man skall komma till rätta med korruptionen när minister Matsinha var här. Men vad Moçambiques regering och han ville när han var här var ju att få litet mer kött på benen. När diplomaten Lars Wahlund utvisades från Moçambique och det blev intervjuer i bl.a. TV framkom det att många regeringsledamöter i Moçambique var inblandade, och det skulle vara ett skäl till att regeringen i Moçambique hade utvisat Lars Wahlund.

Om jag har förstått statsrådet rätt finns det inte någon lista där några ministrar namnges. Jag hoppas att jag har uppfattat det rätt. Är det så att det finns en sådan lista tycker jag att det är en hederssak att man talar om det, om inte för minister Matsinha så i alla fall för presidenten. Presidenten har ju uttalat att den som han får veta något sådant om åker ut ur regeringen. Det borde också ligga i Sveriges intresse att sköta saken på det viset.

Alf Svensson sade – även Biörsmark tog upp det – att det finns tecken på att stödet utifrån till Renamo har minskat. Samtidigt är det uppenbarligen så att dödandet och lemlästandet fortsätter precis som tidigare. Jag är därför lite förvånad över de uppgifterna. Jag skulle vara intresserad av att få veta varifrån de kommer. Vad bygger statsrådet uppfattningen på att stödet utifrån har minskat? Kan statsrådet tala om varifrån han tror att det utländska stödet nu kommer? Kontentan måste ju bli att det kommer inifrån, eftersom den totala mängden våld inte har minskat. Vem i landet ställer i så fall upp för Renamo med vapen?

Sedan har jag en fråga om FN och initiativ. Är regeringen beredd att ta några initiativ i FN för att hjälpa den moçambikiska regeringen och se till att kriget upphör?

Alf Svensson tog upp marxism-leninismen. Han vet mycket väl att jag inte är någon anhängare av den. Jag kommer då in på något som också står i svaret, nämligen att "den bristande kapaciteten att genomföra planerade förändringar är ytterligare tecken på en ökad politisk instabilitet." Det gör

mig litet fundersam. Vad ytterligare, utöver det som har gjorts, borde man, tycker statsrådet, har gjort för att han skall vara nöjd?

Anf. 43 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Det är bra att statsrådet så klart och tydligt redogör för inställningen när det gäller det svenska biståndet och korruptionen. Det är bra att den signalen går ut så klart och tydligt.

Vi märker i dag att skattebetalarna kräver att deras surt förvärvade skattepengar används effektivt och på rätt sätt när de går in i statskassan. Därför måste korruptionen bekämpas var den än uppträder – annars är det risk att i det här fallet också biståndsviljan undergrävs. Det är alltså viktigt att pengarna når ut dit där hjälpen bäst behövs. Men detta är svårt och det är, som jag sade i mitt tidigare inlägg, oerhört svårt i ett land i krig.

Det är naturligtvis svårt att veta om mängden vapenleveranser ökat eller minskat eller ligger kvar på samma nivå. Margareta Winberg undrar varifrån vi fått uppgifterna. Ja, jag kan säga att jag fick den uppfattningen att aktiviteterna när det gäller gerillakrigföringen och Renamos verksamhet hade minskat när jag samtalade med minister Matsinha när han var här. Man sitter ju också i förhandlingar och diskuterar ett fredsavtal; man talar om att man skall försöka nå fram till fred och att man skall ha demokratiska val.

Jag ställde också frågan: Varifrån kommer vapnen? Även på den punkten fick jag, måste jag säga ett något svävande svar, även om det stod klart att de på något sätt kommer via Sydafrika. Men hur och i vilken omfattning kunde han inte riktigt redogöra för, och det förstår jag. De här vapenleveranserna tar vägar som är näst intill omöjliga att följa. I Sydafrika säger man att landet inte är inblandat i detta utan att det i så fall är andra som bedriver dessa aktiviteter. Detta påstående kan man naturligtvis ställa sig mycket tvivlande inför. Samtidigt är det naturligtvis svårt att se vilka vägar vapnen tar och vilken omfattning leveranserna har. Min bedömning efter samtalet var att aktiviteten ändå något hade minskat. Sedan kan detta naturligtvis snabbt blossa upp igen.

Jag vill tacka statsrådet framför allt för den klara signalen om att det gäller att hitta andra vägar runt den korrupta regimen.

Anf. 44 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Fredsprocessen i Rom mellan Moçambiques regering och Renamo har dess värre hittills bara nått fram till begränsade resultat, men förhandlingarna har som väl är inte brutit samman utan pågår fortfarande. Detta inger naturligtvis hopp. En ny omgång av fredsförhandlingarna – jag tror att det blir den tionde i ordningen – skall hållas.

FN är emellertid inte inkopplat i fredsprocessen. Detta är ett önskemål som uttryckligen har framförts av Moçambique. Sverige har på de vägar som står oss till buds, FN:s MR-kommission, påtalat Renamos övergrepp.

Minister Matsinha ville under sitt besök här gärna ta upp, förklara och förtydliga relationen med diplomaten Wahlund. Jag har vid varje sådant tillfälle understrukit att jag inte blandar ihop biståndsrelationen med den episoden, eller vad vi nu vill kalla den. Jag gjorde också detta mycket klart för den delegation som var hos mig i samband med ministerns besök.

Jag vill också gärna med emfas säga att jag inte har någon lista på några ministrar som är inblandade i korruption. Jag vet inte om en sådan lista finns; jag har inte sett den. Jag har heller aldrig påstått att jag har sett den eller refererat till den.

Hur får Renamo sina vapen? Jag påstår inte att man får dem från någon statsbildning, men att man får tag i vapen från kretsar och grupper är uppenbart. Men vi vet också att den som vill ha vapen får tag i vapen. Så är det världen över – jag höll på att säga att det tydligen inte finns mycket som är så enkelt som att skaffa sig vapen. Initierade uppgiftslämnare säger att stödet från dem som tidigare tillhandahöll vapen, dvs. bl.a. statsbildningar, har minskat. Detta är vad jag kan referera.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att den nuvarande regeringen ändå har vidgat biståndsramen. Vi har lyft ut östbiståndet för att få mer pengar till de riktigt fattiga länderna, och vi lyfter successivt ut asylkostnaderna. Men vi har också på vårt ansvar – även i det debattklimat som nu råder – att verkligen se till att pengarna når fram. Alla som är i den här salen nu och många med oss har ett ansvar för att se till att vi inför svenska folket kan visa att det är människorna, de som behöver och inga andra, som skall nås av vår hjälp.

Anf. 45 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det är bra att Alf Svensson nu talar mycket klart och säger att han för sin del inte blandar ihop utvisningen av diplomaten med biståndet. Det är bara synd att det samtidigt med utvisningen blev en nedskärning av biståndet, och det är då, speciellt i massmedia, lätt att man gör den här hopkopplingen.

Det är också bra att Alf Svensson nu så klart säger att det inte finns någon lista på misstänkta ministrar. Jag hoppas att massmedia också uppfattar det. Det har man nämligen inte gjort tidigare.

Alf Svensson säger att den nuvarande regeringen har vidgat biståndsramen för att hjälpa de fattigaste länderna. Men då är det ju beklagligt att Moçambique, som är det fattigaste landet i världen, har fått ett minskat bistånd.

Jag frågade i ett tidigare inlägg vad statsrådet anser att man i Moçambique ytterligare borde ha gjort, eftersom det framgår av svaret att regeringen inte är nöjd. Vad man har gjort i Moçambique är t.ex. att man 1984 anslöt sig till Internationella valutafonden. Tre år senare godkände man ett ålagt åtstramningsprogram, vars konsekvens har blivit en ökad ojämlikhet i landet. Men man har ändå genomfört detta. Man har tagit initiativ – det var ju faktiskt regeringen i Moçambique som gjorde det – till att i Rom förhandla direkt med terroristerna, och man har också kommit till fredssamtalen, ibland utan att ha någon att tala med. Med hänvisning till min och Alf Svenssons tidigare diskussion om marxism-leninismen vill jag påpeka att man i Moçambique har antagit ett nytt partiprogram, som närmast liknar det socialdemokratiska i Sverige. Man har alltså gått ifrån den gamla linjen. Man har antagit en ny grundlag, enligt vilken flerpartisystem skall införas.

Detta har man gjort under 80-talet, under den svåra tid då kriget har pågått. Jag tycker att detta är ganska många saker, och jag frågar därför: Vad

mer skulle man ha gjort, med hänsyn tagen till den situation landet under 80-talet har befunnit sig i?

Jag har också ett litet tips, som jag gärna skulle vilja ha en kommentar till. Under våren skall ju en delegation resa till Sydafrika. Skulle det då inte vara bra om den delegationen tog upp det faktum att Nkomati-avtalet inte följs, dvs. att det på något sätt kommer vapen från Sydafrika in i Moçambique? Det vore väl bra om detta togs upp från svensk sida?

Vidare lade Nelson Mandela 1990, tror jag att det var, fram ett förslag som sade att därest man inte följer avtalet, därest man förser Moçambique med vapen, skall detta kriminaliseras.

Vad tycker statsrådet om de förslagen?

Anf. 46 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margareta Winberg vet lika väl som jag att det inte är alltid som vad man säger i massmedia presenteras såsom man har uttryckt det. Jag har vid vartenda tillfälle då frågan har varit uppe sagt, att jag icke blandar ihop affären med diplomaten Wahlund med biståndet. Förslaget om att vi skall minska landramen fanns för övrigt före den affären. Jag förstår att många har kopplat ihop dessa två saker – det kan man förstå – men jag har inte gjort det.

Vi är säkert också överens om att landramen så att säga inte är det allena saliggörande när det gäller relationer. Som jag sade tidigare vet vi ju att bistånd även kan ges på många andra sätt.

Den parlamentariskt sammansatta delegation som skall åka till Sydafrika behöver inte få skrivet på näsan vad man skall ta upp. Det är mycket kompetent folk som ingår i delegationen, bl.a. den tidigare socialdemokratiska ministern Anita Gradin. Så i delegationen vet man nog vad man skall ta upp.

Jag anser emellertid – och det står jag verkligen för – att Moçambiques regering borde ha tagit itu med korruptionen mer aktivt än vad man har gjort. Jag hoppas att så skall ske efter att dessa signaler har gått ut.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1991/92:69 om bistånd till Etiopien

Anf. 47 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Kristina Svensson har frågat mig:

1. Hur kommer det svenska biståndet att kanaliseras för att det skall komma hela landet, inkl. Eritrea, till del?

2. Hur kommer Sverige att agera för att den kommande folkomröstningen genomförs enligt gällande folkrättsliga principer?

Herr talman! I och med Mengistu-regimens fall i slutet av maj förra året har ett nytt skede inletts i Etiopiens historia. Landet styrs nu av en övergångsregering. Ett nationellt råd har inrättats för att verka som landets högsta beslutande organ och dess lagstiftande församling. Rådet har till uppgift bl.a. att utarbeta ett förslag till ny konstitution samt förbereda allmänna

val till en nationalförsamling. Samtidigt har övergångsregeringen i Etiopien erkänt det eritreanska folkets rätt att besluta om sin politiska framtid i en internationellt övervakad folkomröstning. Den provisoriska regeringen i Eritrea har gått med på att uppskjuta frågan om Eritreas framtid två år.

Övergångsregeringen står inför en enorm uppgift. Den skall upprätthålla fred och stabilitet, förbereda ett demokratiskt styrelseskick och samtidigt rekonstruera en söndertrasad ekonomi. Ett begränsat ekonomiskt reformprogram innebärande liberalisering och avreglering har redan antagits. Det följs nu upp med ytterligare reformer genom det strukturanpassningsprogram som förbereds i samarbete med Världsbanken. Bristen på utländsk valuta är emellertid akut, och utan ett omfattande inflöde av kapital kan ekonomin inte komma i gång.

Under Mengistu-regimens tid förekom allvarliga brott mot mänskliga rättigheter. Kriget band också stora resurser och försvårade eller omöjliggjorde angelägna utvecklingsinsatser. Förutsättningarna för ett brett utvecklingssamarbete har genom maktskiftet radikalt förbättrats. Ett kraftfullt stöd från omvärlden är nu av central betydelse för att demokratiseringsprocessen skall lyckas. Sverige har här en viktig roll, bl.a. mot bakgrund av vårt långvariga samarbete med Etiopien genom skiftande kriser och regimer.

Herr talman! Det svenska biståndsprogrammet har successivt anpassats till den besvärliga politiska situationen i landet. Svårigheterna att genomföra vissa utvecklingsprojekt har således gjort att programmet reducerats och avtal utformats så att största möjliga flexibilitet erhållits. Vidare avbröt Sverige stödet till jordbrukssektorn i mitten av 1980-talet, eftersom den etiopiska jordbrukspolitiken inte betraktades som utvecklingsbefrämjande. Dessutom används en tredjedel av landramsmedlen för olika katastrofinsatser via enskilda organisationer. Ett betydande katastrofbistånd ges även utanför landramen. Vad gäller biståndsinsatserna under första hälften av år 1992 kommer ca 48 milj.kr. av landramen att tilldelas hälso- och undervisningssektorn samt ges till projekt inom skogssektorn och som stöd till kartverket. Därutöver kommer 38 milj.kr. att vara ett direkt stöd till det rehabiliteringsprogram, som Världsbanken utarbetat i samarbete med den etiopiska regeringen.

I årets budgetproposition har regeringen föreslagit en ökning av landramen för Etiopien till 150 milj.kr. Det motiveras av den nya regeringens ambitioner att utveckla landet i demokratisk riktning samt av att den förändrade ekonomiska politiken med inriktning på ökad öppenhet och marknadsekonomi bör uppmuntras. Fred och politisk stabilitet innebär också att inte endast katastrof- och återuppbyggnadsinsatser utan även insatser av mer långsiktig karaktär kan inledas.

Beträffande det nya samarbetsprogrammet pågår ett intensivt förberedelsearbete. En delegation från SIDA har haft i uppdrag att lämna förslag till hur det nya programmet skall se ut. Detta förslag håller för närvarande på att diskuteras. Hänsyn kommer då att tas till de mest angelägna utvecklingsbehoven på olika områden.

Vad gäller förbindelserna med Eritrea erkänner Sverige det eritreanska folkets rätt att självt besluta om sin framtid i en folkomröstning. Enligt en överenskommelse mellan den etiopiska övergångsregeringen och den provi-

soriska regeringen i Eritrea kommer denna folkomröstning att äga rum år 1993. Det är regeringens uppfattning att det är angeläget att svenskt bistånd lämnas till Eritrea även under interimsperioden. Detta bör dock tills vidare kanaliseras genom enskilda organisationer. Till skillnad från vad som hittills gällt, bör de enskilda organisationerna nu kunna engagera sig i utvecklingsinriktade projekt och inte endast förmedla humanitärt bistånd.

Eftersom Etiopien är ett av världens fattigaste länder, kommer stora resurser att behövas för att få i gång en bärkraftig ekonomisk utveckling. Av det skälet behövs internationell samordning, och här kan FN spela en viktig roll. Dessutom kommer även i fortsättningen stora katastrofinsatser att behövas för att bistå internflyktingar och återvändande och för att bidra till att underlätta det permanent besvärliga försörjningsläget.

Herr talman! Beträffande Kristina Svenssons andra fråga om hur Sverige kommer att agera för att den kommande folkomröstningen genomförs enligt gällande folkrättsliga principer vill jag svara att regeringen ser positivt på och kommer att agera för att FN engageras i en folkomröstning i Eritrea. Att FN ställer upp med valtekniskt bistånd inkl. valobservatörer i en folkomröstning efter 30 års inbördeskrig samtidigt som alla berörda parter är ense om detta, ter sig naturligt i ett FN-perspektiv. Jag vill även framhålla att vi är beredda att ge ekonomiskt stöd till ett FN-engagemang i Eritrea för att genomföra en folkomröstning samt eventuellt skicka svensk personal till en sådan FN-insats.

Anf. 48 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern för svaret på mina frågor om kommande insatser för Etiopien. Det svar jag fått av Alf Svensson utgör till största delen en resumé av den tidigare situationen i landet. Den känner vi väl till, och jag hade mer uppskattat om biståndsministern varit fylligare i sin beskrivning av de åtgärder som man planerar att genomföra nu.

Alf Svensson citerades i pressen i samband med Etiopienbesöket, då han uttalade hur viktigt det är "att omvärlden snabbt stöder Etiopien och inte sätter sig på åskådarplats". Jag förstår att detta är ett återkommande uttryck i biståndsministerns vokabulär. Vi hörde det också i den förra debatten, då det gällde Moçambique.

Det här är naturligtvis ett uttryck för biståndsministerns goda vilja, och jag ifrågasätter inte den. Men uttalandet förpliktar, och jag vill gärna nu här i kammaren få utförligare besked om hur dessa snabba åtgärder sätts in.

Jag kan helt instämma med Alf Svensson i det ytterst nödvändiga att snabbt agera för att medverka till en stabilisering i landet. De löften som Alf Svensson givit för att sätta in snabba åtgärder i en akut situation har ju inte infriats när det gäller det uppmärksammade biståndet till Estland. Det tog minst en månad för oljan att komma fram. Jag måste fråga hur det är med löftena till Etiopien.

Såvitt jag förstår av svaret ämnar man återuppta de projektområden som man tidigare arbetat med men där verksamheten på grund av kriget inte kunde fullföljas. Jag betvivlar inte behoven inom dessa områden, dvs. hälsovård, undervisning, skogsprojekt och kartering, men det är naturligtvis så att Etiopien i dag är djupt sargat efter 30 års krig. Förutom fattigdomen, orsa-

kad av torka och dåliga eller inga skördar, har man nu uppgiften att försöka bygga upp sitt land efter kriget.

För det första har kriget totalt undergrävt landets ekonomi. Valutan är övervärderad, det saknas kapital för att investera, de statliga företagen är olönsamma och arbetslösheten är enorm.

För det andra skall man återföra en armé av soldater till ett liv i fred. 250 000 soldater från den förra regeringsarmén har släppts ut ur fånglägren. De är utan pengar och utan arbete. De är tränade att döda och kan orsaka stora problem om de inte rehabiliteras. Kriminaliteten har enligt rapporter ökat snabbt den senaste tiden.

För det tredje är Etiopien ett land med ett stort antal etniska grupper och dessutom ett land där religiös fanatism kan leda till konflikter mellan kristna och islamiska bekännare. Detta är hot mot den inre säkerheten, vilken mycket lätt kan störas och rubbas.

Det är nog så att Etiopien har en kort tidsfrist. Här behövs en massiv hjälpinsats. Världsbanken förbereder sig för att pumpa in 3 miljarder kronor. Om några år skall man sätta in ett strukturanpassningsprogram.

Etiopien har egentligen förutsättningar att återhämta sig; det är ett land med tillgångar som går att utveckla, om det får leva i fred. Det är nödvändigt att omdaningen sker varsamt och att devalvering och privatiseringar sker på sikt.

I Eritrea släpper svälten inte taget. Mellan 70 och 80 % av skörden har torkat bort, och nu väntar ytterligare ett år då man är helt beroende av omvärldens givmildhet för att hålla svälten borta. Också här behövs en massiv insats, och den behövs nu. Man behöver 51 000 ton vete varje månad för att överleva. Man får 30 000 ton. Precis allting saknas, bl.a. fordon och vägar för att få ut katastrofhjälpen. Nu fungerar åter den bombade hamnen i Massawa, men det saknas t.ex. presenningar för att skydda vetesäckarna för fukt och regn. FN har 45 lastbilar som går i skytteltrafik upp till Asmara, men de kan bara ta 1 000 ton åt gången, och resan tar två dagar i anspråk.

Tewolde Geressus, som är chef för landets hjälporganisation, säger att det är många som kommer och tittar och att internationella hjälporganisationer ger vissa vaga löften om hjälp. Men hjälpen uteblir. Jag vet att Alf Svensson inte besökte Eritrea på sin resa i Etiopien, så jag beskyller inte Alf Svensson för att vara en av de löftesgivande besökarna – inte här. Men likafullt undrar jag: Vilka snabba åtgärder är det som regeringen planerar?

Anf. 49 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tänker koncentrera mig på det som står i svaret om bistånd till Eritrea. Så sent som i går kväll diskuterade biståndsministern och jag relationerna till Eritrea och behovet av bistånd dit. Det kan därför tyckas litet underligt att jag återkommer redan i dag – det kan ju inte ha hänt så mycket under natten – men jag gör det därför att en del frågor förblev obesvarade under gårdagens debatt.

Behovet av stöd utifrån till Eritrea är mycket stort. Det har konstaterats av många. Landet är sargat av 30 års krig och dessutom av en mycket brutal ockupation. Mengisturegimens ockupationsmakt slog inte bara sönder landet utan förhindrade också under många tiotals år varje investering för

att hålla landet i skick. Det gäller för vägar, byggnader, vattenförsörjning, järnvägar och på många andra viktiga områden. Järnvägen mellan Massawa och Asmara, som är en mycket viktig förbindelselänk, revs t.o.m. upp, och materialet användes av den etiopiska armén för att bygga militära anordningar med.

Dessutom finns enorma uppbyggnadsbehov inom utbildningsväsendet, sjukvården och socialvården. Man räknar med att det bara i Asmara finns ungefär 10 000 föräldralösa barn som i praktiken lever av tiggeri ute på gatorna. I Eritrea beräknas antalet föräldralösa barn vara 50 000.

Mycket av den imponerande verksamhet som i dag bedrivs fungerar enbart tack vare att EPLF-soldaterna, vid sidan av att de är beredskapsstyrkor, också ger Eritrea två år av sin tid för att arbeta oavlönat som lärare, vägbyggare, jordbrukare, administratörer, sjukvårdare osv. på snart sagt alla de områden som behövs för att Eritrea skall fungera. Fram till folkomröstningen tänker man fortsätta att göra denna fantastiska insats, men självklart går det inte i längden. Dessa människor vill också kunna fortsätta sin utbildning som de avbröt för att gå in i frihetskampen. De vill bilda familj eller fortsätta inom det yrke som de har.

En del av det som nu skall göras i Eritrea är utmärkta projekt för samverkan mellan enskilda svenska organisationer, SIDA, de eritreanska myndigheterna och organisationer i Eritrea.

Jag tror också att det ligger ett viktigt egenvärde i att just enskilda organisationer är engagerade. Det ger en närhet till arbetet som är viktig för oss här i landet, och det ger möjligheter till kunskapsöverföring som är viktig för Eritrea, vid sidan av utvecklingsarbetet.

Men jag är ytterst tveksam till om det är rimligt att tro att enskilda organisationer vågar och orkar engagera sig i de jättestora insatser i infrastrukturen i Eritrea som är en nödvändighet för att få samhället att fungera på ett hyfsat sätt. Då tänker jag på vägbyggnationer, på järnvägar, på vattendammar och bevattningsanordningar för att få jordbruket att fungera.

Det regnar tillräckligt i Eritrea, intygade jordbruksministern där nere för mig. Det handlar bara om att samla vattnet och spara det så att det finns kvar till rätt tillfälle. Och det handlar om att bygga upp och bygga nytt i städer som är helt söndersmulade av etiopiska bomber.

Den fråga som jag ställde i går och som jag ställer i dag och hoppas att jag kan få svar på är: Tror biståndsministern att det finns enskilda organisationer som är beredda att gå in i de här stora projekten nu? Och hur stort är det utrymmet för Eritrea?

Jag frågar nu, därför att det är viktigt att det kommer till snabba insatser. Jag tycker inte att det finns någon anledning att sitta och vänta på folkomröstningen som senare skall avgöra Eritreas relationer till Etiopien. Oavsett vilket resultatet blir då, kommer Eritrea att behöva stöd i återuppbyggnadsarbetet. Ju förr det kan komma i gång, desto bättre är det.

Dessutom är det min absoluta uppfattning, efter besöket nyligen i Eritrea, att varje annat resultat än ett ja till självständighet för Eritrea är nästan otänkbart. Det råder det nog heller inga delade meningar om i den etiopiska regeringen.

Jag tror alltså att det är nödvändigt att Sverige som nation, som stat, kan

gå in för att klara en del av de närmast gigantiska behov som finns, och det måste alltså ske snabbt.

Min andra fråga gällde kontakten med den eritreanska regeringen. Biståndsministern nämnde i går att vi skall ha något som han kallade för arbetsrelationer, och min fråga är: Hur kan sådana relationer se ut? Kommer de att ligga i linje med de relationer som nu upprättas mellan t.ex. USA och regeringen i Eritrea? Vad vet regeringen i Asmara om de svenska intentionerna att upprätta den typen av relationer?

Jag tror att det är viktigt att det reds ut med regeringen där, för jag noterade en väldig osäkerhet från regeringsrepresentanternas sida om vilken inställning Sverige har till den nya regeringen i Eritrea och till det fria Eritrea. Jag förstår uppriktigt sagt inte varför vi tvekar om att upprätta relationer med landet Eritrea. Vi gör det med så många andra länder i dag där det knappast är mer klarlagt hur deras framtida status skall se ut. Det är kanske inte något fel i det, men det borde gälla också för ett land som Eritrea.

Anf. 50 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag skall börja med att svara på den sista frågan från Eva Johansson. Vi hade som sagt ett meningsutbyte i går, och jag trodde att jag sade ganska klart och entydigt då att Sverige erkänner stater, inte regeringar. Det är detta som har gällt och skall gälla. Jag kan inte introducera en annan princip än den som gällde för den förra regeringen och som gäller för den nuvarande regeringen. Detta innebär då icke någonting annat än att vi verkligen vill hjälpa Eritrea.

Jag sade i går och kan gärna säga det i dag igen att i februari – vi är strax där – åker en delegation till Eritrea för att se vad man kan hjälpa till med. Via FN-systemet hoppas vi kunna ta itu med de tyngre insatserna som Eva Johansson berörde och som jag också kan förstå att enskilda organisationer inte alltid kan satsa på.

Sedan frågades det om enskilda organistioner har stort utrymme eller ej när det gäller Eritrea. Beloppet som står till enskilda organisationers förfogande är nu större än tidigare. Det har vi ökat så pass mycket att enskilda organisationer ibland funderar på om de kommer att klara av att tillgodogöra sig det. Men beloppet är inte öronmärkt till olika länder.

Jag hade under mina få dagar i Addis Abeba tillfälle att tala med representanter för Eritrea, och som jag sade i går underströk jag för nuvarande presidenten i Addis Abeba att vi kommer att satsa via enskilda organisationer. Han såg, som jag också sade i går, positivt på detta.

Den första resan jag gjorde som minister gjorde jag till Etiopien, för jag tycker att det som sker där är så positivt, och vi har av gammal hävd många relationer mellan Sverige och Etiopien. Världsbanken agerar. Där har vi en delegation som medverkar visavi området. FN agerar, och där har vi en delegat med.

Där försökte Kristina Svensson göra en viss affär av snabbheten. Låt mig då säga att det står på s. 3 i mitt svar: "Vad gäller biståndsinsatserna under första hälften av år 1992" – det är den halvan vi lever i nu – "kommer ca 48 milj.kr. av landramen att tilldelas hälso- och undervisningssektorn samt ges till projekt inom skogssektorn och som stöd till kartverket. Därutöver kom-

mer 38 milj.kr. att vara ett direktstöd till det rehabiliteringsprogram som Världsbanken utarbetat i samarbete med den etiopiska regeringen."

Jag fick den här slängen, och jag kan uthärda den – jag hoppas, herr talman, att jag får tillfälle att med några få ord bemöta den – om att det inte har varit någon snabbhet visavi Estland. Jag kom hem från Mexico i lördags natt. I söndags morse fick jag veta att hjälpen när det gäller energin inte var reglerad eller avtalad. I lördags fick vi det sista beskedet från de estniska departementen om vilken typ av olja man ville ha. Uppgifterna har nämligen varierat utomordentligt från juletid och fram till i lördags.

Från i lördags till i går försökte jag få avtalet undertecknat. När det inte gick i går kl. 3, vilket hade utlovats, bestämde jag i samråd med SIDA att satsa ytterligare 5 milj.kr. och att sätta de 5 miljonerna i estniska regeringens hand, för att den själv skulle upphandla oljan. Från i lördags till i går kl. 3 är ingen väldig sträcka.

Jag förstår bekymren när det gäller att fara fort fram. Det är inte ens så enkelt att klara av det i Etiopien. SIDA var där med en stor mission samtidigt som jag var där, alltså i november. Det är ju väldigt viktigt att man inte bara pumpar i väg resurser utan att insatserna förbereds och planeras väl. Vi har tillräckligt med kritik mot oss för insatser som inte varit grundligt planerade. Ett land som man kan säga har slagits i ruiner, i varje fall till dels, kan inte ta emot hjälpen per omgående, men så snabbt som det någonsin går vill vi vara där.

Sedan vill jag säga att för land efter land efter land skulle vi vilja göra mer. Behoven är odiskutabla, vare sig vi talar om Eritrea eller Etiopien eller Moçambique eller Tanzania, för att inte tala om Zambia osv. Därför är det relativt enkelt att mana fram en bild och sedan visa att regeringen inte klarar av att hantera den. Det kommer vi inte att göra, men jag lovar att jag skall göra mitt yttersta, och mer kan jag inte göra, för att på bästa sätt kanalisera hjälpen också när det gäller Eritrea och Etiopien till folket.

Anf. 51 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Vi kanske först skall reda ut att det behövs både långsiktigt bistånd och akuta insatser. Det vi diskuterar nu är Etiopien och Eritrea.

Jag nämnde vilka hot som just nu finns och som är så uppenbara mot den inre säkerheten, nämligen ekonomin som är körd i botten, de soldater som inte har pengar, arbete eller utbildning, inre motsättningar som så lätt kan blossa upp, svälten och hungern. Det är absolut nödvändigt med akuta, snabba insatser. Det har också, vad jag kan förstå, biståndsministern konstaterat.

Men var är då insatserna? Det här är ett land som har slagits i ruiner. Det är vi båda två överens om. Men Alf Svensson säger att landet kan inte ta emot, kan inte absorbera, bistånd – om jag har förstått Alf Svensson korrekt.

Det finns i Sverige ett stort antal politiska flyktingar från t.ex. Eritrea. De har kommit till Sverige och fått en fristad här och har skaffat sig yrkeskunskaper. De flesta vill inget hellre än att återvända till sitt land. Men de kan inte göra det såsom det ser ut i dag. Här måste rimligtvis finnas möjligheter för oss att praktiskt medverka till att den resurs som dessa utgör i detta åter-

uppbyggnadsarbete kan användas. Jag tror visst att de mycket väl skulle kunna medverka i uppbyggnaden trots att landet har slagits i ruiner.

Alf Svensson tog upp frågan om Världsbankens rehabiliteringsprogram. Jag vet inte om jag har dragit för snabba slutsatser. Men det måste väl vara det ekonomiska rehabiliteringsprogrammet vi talar om? Jag menar att det även behövs en annan form av rehabiliteringsprogram. Det är det som behövs för alla soldaterna som strövar omkring. Jag vet inte om vi talar om samma sak. Men det kan vi klargöra.

Vi diskuterar nu Etiopien och Eritrea. Det är väl inte riktigt korrekt att ta upp den andra frågan som är mer aktuell, nämligen hjälpsändningarna till Estland. Men nog tycker jag att det har gått alldeles för lång tid, från december till januari – det är en månad. Det var i december som biståndsministern utlovade de snabba insatserna. Jag tycker att det i det här läget är för lång tid.

Anf. 52 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Alf Svensson sade att det kan vara svårt för ett land som har slagits i ruiner att ta emot ett stort bistånd. Efter att ha träffat flera i ledningen i Eritrea och många privatpersoner i olika delar av landet, är jag mycket imponerad över den kompetens som finns i Eritrea och den målmedvetenhet med vilken man arbetar, förmågan att se problemen och planera för lösningar av dem.

Jag är alldeles övertygad om att Eritrea har möjlighet att mycket snabbt ta emot ett stort bistånd från världen. Man vet vad man vill göra. Man vet vad som behövs för att så snabbt som möjligt få Eritrea att fungera och vara ett bra land att leva i igen.

Eritrea vill få kontakter med omvärlden angående dessa frågor. Man vill veta med vilka förutsättningar man kan planera. De planer man har föresatt sig att driva igenom kommer man att arbeta efter. Om landet får världens stöd kommer det att gå fort. Blir det inte något stöd från omvärlden kommer det att ta oändligt lång tid och innebära ett stort lidande för Eritreas folk.

Vi måste klargöra för den eritreanska regeringen dessa förutsättningar. Därför är det viktigt att veta vilket ekonomiskt utrymme det finns för biståndsinsatser i Eritrea. Det är också viktigt att få veta på vilket sätt den eritreanska regeringen kommer in i planeringen av dessa biståndsinsatser. Det är landets prioriteringar och inte tillfälligheter i svenska organisationers engagemang som skall avgöra vilka insatser som skall göras först.

Det är bra om Alf Svensson träffade representanter för Eritrea när han var i Etiopien. Det är alldeles utmärkt. Men såvitt jag kan förstå betraktar sig president Meles i Etiopien inte som en representant för Eritrea. Det är absolut inte så att eritreanerna tycker att de är representerade av den etiopiske presidenten, även om där råder ömsesidig respekt.

Jag vill understryka det Kristina Svensson sade om den resurs som eritreaner i andra länder med en god utbildning kan utgöra för Eritrea. Jag vill skicka följande fråga till Alf Svensson. Planeras det nu några insatser från svensk sida för att underlätta återvändandet för eritreaner? Det skulle vara ett snabbt och effektivt sätt att hjälpa Eritrea att komma i gång.

Anf. 53 CARL OLOV PERSSON (kds):

Herr talman! Eritrea har misshandlats i snart 30 år i ett oerhört krig. Sverige har ensidigt under 25 år satsat 2,3 miljarder på Etiopien som har fört krig mot Eritrea.

Jag har tidigare upplevt att socialdemokratin har fungerat som en propp mot en rättfärdig politik i det här området. Men jag är tacksam för att Eva Johansson, som jag har lärt känna, engagerar sig på ett sådant imponerande sätt för det landet – som verkligen behöver stödet. Redan för tre år sedan på ett riksting tog kds ställning för Eritrea. Det sades klart och tydligt att vi skulle satsa på Eritrea för framtiden.

Jag är ganska otålig när det gäller Eritrea. För mig är det här en moralisk fråga, med tanke på vad vi från Sveriges sida har missat när det gäller bistånd till Etiopien, som har fört krig mot Eritreas befolkning. Jag räknar med att Alf Svensson från regeringens sida arbetar för att det skall satsas snabbt och mycket på Eritrea. Jag tror att det kommer att ske.

Jag tycker att man skall försöka få med industrifolk i den delegation som nu håller på att förberedas. Befolkningen i det här landet är ett mycket högtstående och duktigt folk. Eritrea kan mycket väl vara ett framtidsland, som kanske blir Afrikas kommande Japan, och komma att betyda mycket för hela regionen. Vi skall akta oss så att vi inte missar tåget.

Anf. 54 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det må väl ursäktas mig, men jag tycker att jag har svarat på alla frågor. Men jag skall svara en gång till.

Möjligen har jag inte svarat på frågan om regeringens vilja att stödja återvändande eritreaner. Det kan också gälla återvändande etiopier. Den viljan finns naturligtvis, och möjligheter står också till buds. Det går att få stöd från statens invandrarverk. Sedan kan vi från U-avdelningens sida hjälpa till med bistånd när de väl återvänder hem.

Vidare har vi frågan om möjligheterna att absorbera bistånd. Naturligtvis avsågs det långsiktiga biståndet. När det gäller akuta insatser, katastrofbistånd, pågår ständigt insatser från vårt håll. De har inte avslutats. De är i full gång.

När det gäller enskilda organisationers möjligheter att så att säga ta åt sig biståndsmedel för att göra satsningar i Eritrea, är en stor del av budgeten avsatt för att göra insatser. Vi väntar på initiativ från enskilda organisationer.

Det måste väl också kunna vara positivt att en delegation nu i februari tar sig ner till Eritrea för att resonera med myndigheterna där om vad de verkligen önskar.

När jag talar om kontakter med eritreaner gäller det inte kontakter via presidenten utan via representanter för EPLF som finns i Addis Abeba.

Herr talman! Slutligen vill jag säga något om detta med oljan till Estland. Observera att vi fick beskedet i lördags! I dag är det onsdag. I går var man inte färdig med ett avtal – det är inte lång sträcka. Då beslutade jag i överenskommelse med SIDA om 5 miljoner i handen till de estniska myndigheterna. Via vår ambassad i Tallinn har jag fått ursäkter och beklaganden från de estniska myndigheterna för att det tog så lång tid att ge besked. Jag förstår det.

Det är inte så lätt att övergå från planekonomi till marknadsekonomi. Det är för övrigt vad man upplever nu också på Afrikas Horn.

Anf. 55 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! I de uppgifter som har förekommit i media, både i press och i radiointervjuer, har det sagts att man lämnade besked från estnisk sida i december om de behov man hade. Vad man behövde var olja och medicin. Jag stöder mina uppgifter på det som har refererats i pressen och på uppgifter från ester i Estland.

När det gäller hjälpen till Etiopien och Eritrea, som vi diskuterar nu, sade Carl Olov Persson att vi inte skall missa tåget. Vad vi måste vara överens om när denna debatt är avslutad är det absoluta behov som finns av akuta insatser. Jag vill verkligen inte att våra vänner i Etiopien och Eritrea skall behöva ställa frågan: Var finns alla våra vänner? Det är många av dem som säger så just nu.

Anf. 56 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! När jag var i Addis Abeba träffade jag åtskilliga av ministrarna. De fick då klart för sig att de har vänner i Sverige. De finns i alla partier, i varje fall i de allra flesta.

Vår vilja att hjälpa till fortsättningsvis är mycket stark. Detta område är för mig personligen mycket viktigt. Jag tyckte att jag visade det bl.a. genom att förlägga den första resa jag gjorde som minister just till denna region. Jag hade önskat att också besöka Eritrea, men det fanns inte möjligheter tidsmässigt. Vi kan väl vara överens om att det nu gäller att få till stånd handling, att hjälpa dem som har tagit sig ur ett förfärande och förödande krig.

Som alla vet har interimsregimen bestämt sig för att bollarna skall få vara i luften en period. De etniska motsättningar som finns skall få blomma ut. Sedan skall man försöka få bollarna tillbaka i korgen igen och få landet att fungera. Det ligger en vacker tanke bakom detta. Jag hoppas att man kommer att lyckas. Vi skall göra vad vi kan för att stärka de demokratiska institutionerna och demokratiseringsprocessen, som naturligtvis behöver mycket stöd.

Herr talman! Jag vill säga att det är sällan som jag har känt mig så kränkt som när fakta refereras i tidningar och andra massmedia från den relation med Baltikum som vi här har diskuterat. Det kvittar vad jag säger. Har man i massmedia bestämt sig för att låta detta framstå som ett dröjsmål, ett elände, så gör man det. Man selekterar, man klipper och skär bort – inte på alla håll, men på vissa.

I lördags fick vi regeringens besked om vilken typ av olja som önskades – jag säger det igen. I går fattade vi ytterligare ett beslut, för att man inte skall säga att ingenting har hänt. Men det faktiska beslutet fattades den 22 december. Vad skall jag mer göra? Jag kan inte gärna åka dit med olja eller tvinga på regimen en oljekvalitet som den inte vill ha.

Under mellanperioden har det vid vissa tillfällen gått att köpa dieselolja från Lettland, och då har man inte velat ha dieselolja från oss. De 4 miljonerna i akutinsatsen ville man ha att spela med i en nödsituation. Man beklagar från regeringens sida att det har tagit så lång tid att ge oss besked. Jag

förstår att det inte alltid kan vara lätt, i den nära nog kaotiska situation som råder efter det att man har fått självständighet efter många år av ockupation. Men använd inte mer detta som slagträ! Vi har gjort vårt yttersta. Mina medarbetare på U-avdelningen var i tjänst över jul och nyår. Vi har gjort allt vad vi kan. Vi har nästan tvingat fram ett besked om vilken kvalitet som önskades. Det känns ibland tungt att bli utsatt för denna jakt i medierna, inte minst i TV-Aktuellt.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motion
1991/92:L11 till lagutskottet

10 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1991/92:76 Vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena, m.m.
1991/92:Ub8 av Doris Håvik m.fl. (s)
1991/92:Ub9 av Björn Samuelson m.fl. (v)
1991/92:Ub10 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. (s)
1991/92:Ub11 av Stefan Kihlberg och Johan Brohult (nyd)
1991/92:Ub12 av Barbro Westerholm m.fl. (fp, m, c, kds)
1991/92:Ub13 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Pär Granstedt (c)

11 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställts

den 21 januari

1991/92:336 av *Annika Åhnberg* (v) till jordbruksministern om jordbrukspolitiken:

1989 beslöts inom ramen för GATT att någon priskompensation inte skulle utgå till jordbrukarna. I stället skulle ett direktbidrag baserat på antalet kor 1989 utgå.

I budgetpropositionen skriver regeringen att ett ställningstagande till jordbrukets kompensation för 1992/93 måste vänta tills GATT-förhandlingarna är klara. Därefter tilläggs: "Övervägandena bör då också göras med beaktande av att anpassningen av svenskt jordbruk och svensk jordbrukspolitik till EG inte får försvåras."

Detta är en mycket oklar formulering, som kan tolkas som ett förebud om att Sveige nu tydligare kommer att ställa upp på EG:s sida i internationella förhandlingar kring jordbruk. Det vore mycket beklagligt, eftersom EG:s jordbrukspolitik präglas av protektionism och brist på ansvar och solidaritet gentemot tredje världens länder. Jag vill därför fråga jordbruksministern:

Kommer regeringen att förändra den svenska jordbrukspolitiken på ovan angivet sätt?

12 § Kammaren åtskildes kl. 12.36.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 8 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 31 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Onsdagen den 22 januari

1 § Ledighet 1
2 § Justering av protokoll 1
3 § Svar på interpellation 1991/92:76 om taxinäringen 1
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Sten Andersson i Malmö (m)
4 § Svar på interpellation 1991/92:77 om postens taxesystem för föreningslivet 6
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Karin Israelsson (c)
Wiggo Komstedt (m)
5 § Svar på interpellation 1991/92:79 om Bothniabanan m.m. 12
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Sten-Ove Sundström (s)
Elvy Söderström (s)
Stefan Attefall (kds)
Georg Andersson (s)
6 § Svar på interpellation 1991/92:56 om mänskliga rättigheter m.m. i Baltikum 23
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Hans Göran Franck (s)
Håkan Holmberg (fp)
Peeter Luksep (m)
7 § Svar på interpellation 1991/92:61 om Moçambique 32
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Margareta Winberg (s)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
8 § Svar på interpellation 1991/92:69 om bistånd till Etiopien 40
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Kristina Svensson (s)
Eva Johansson (s)
Carl Olov Persson (kds)
9 § Hänvisning av ärende till utskott 50
10 § Bordläggning 50
11 § Anmälan om fråga
1991/92:336 av Annika Åhnberg (v) om jordbrukspolitiken. . 50

gotab 40558, Stockholm 1992